

De spirituali manducatione corporis Christi et Spirituali potu Sanguinis ipsius in Sacra Coena Domini.

<https://hdl.handle.net/1874/420708>

sec
2

DE SPIRITVALI
MANDVCATIONE

CORPORIS CHRISTI ET
Spirituali potu Sanguinis
ipfius in Sacra Cœna.
Domini.

*Theologica & Scholaſtica
Tractatio.*

AVCTORE ANTONIO
SADEELE.

Excudebat Ioannes Le Preux.

M. D. LXXXIX.

THE SPIRITUAL

AND DOCTRINE

OF THE

CHRISTIAN

RELIGION

AS

SET FORTH

IN THE

SCRIPTURES

AND

THE

CONFESSIONS

AND

SYMBOLS

OF THE

CHURCH

OF

ENGLAND

AND

WELSH

AS

APPROVED

BY

THE

CONVENT

OF

THE

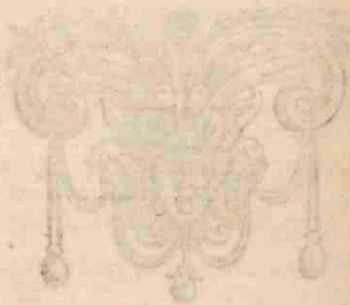
CLERGY

AND

LAITY

IN

THE

Printed by

J. D. COLLIER

at the

Printers

Office

in

the

City

ILLVSTRISSIMO

ET POTENTISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO, D.

Friderico, Comiti Palatino ad

Rhenum, Duci Bauariæ, & cæt.

Electoꝝ hæredi, Domino

Suo Clementissimo: Salutem

per Iesum Christum Dominum

nostrum.

ILLVSTRISSIMÆ

& Potentissime Prin-

ceps, Clementissime Do-

mine: Quum Esaias Regum &

Principum officium varijs simili-

tudinibus adumbraret, ait eos esse

tanquam perfugium, aduersus pro-

I ij.

Esai. 32

*cellas atque tempestates: Et instar
 excelsa rupis cuius umbra latè dif-
 fusa nimios ardores Solis repellat.
 Atque hæc Propheta sententia de-
 bet pijs omnibus Principibus iden-
 tidem ante oculos versari: ut eos ad
 obeundum munus præstantissimū
 ipsis à Deo Opt. Max. impositū
 reddat diligentiores. Sic enim fu-
 turum est ut (quod idem Pro-
 pheta alio in loco dicit) Principes
 sint Ecclesiæ nutritij: quippe quæ
 assiduis arummis vexatam suo
 presidio foveant, Et ei varijs im-
 proborum machinis concussa suam
 auctoritatem suffulciant. Et verò,
 non modò hæc ætas sed posteritas e-
 tiam ipsa Germaniæ laudes prædi-
 cabit*

Esa. 49.

cabit, quòd postremis hisce temporibus, usdemq; perturbatissimis, produxerit Illustrissimos ac Præstantissimos Principes, qui Ecclesie Christianæ è tenebris Pontificiis emergenti suam operam verè Christianam, piùmque studium navarent. Inter quos video Illustrissimam Comitum Palatinorum familiam, tanquam lumen aliquod clarissimum elucere: atq; adeò Vestram C. quam Dominus abineunte ætate sibi consecratam donis longè maximis quotidie exornat. Nimirum præclarè cum illis Ecclesiis agitur, quæ suos Principes, à tenebris, ut aiunt, unguiculis, sincero Evangelicæ Veritatis lacte, in ipso

quasi pietatis gremio fouent, atque
 alunt: vicissim (ut ad Esaiam
 redeamus) ab illis ipsis Principi-
 bus nutritijs, alumnisque susten-
 tanda. Hæc ego Illustrissime & Po-
 tentissime Princeps, Vestra C.
 commemoro, ut eam iam sua spon-
 te satis incitatum adhorter ad con-
 sideranda, & magis magisque
 meditanda summa Dei Opt. Max.
 erga se beneficia, atque hoc im-
 primis, quod eam à teneris annis,
 voluerit imbuta esse, tum purio-
 ris Religionis Doctrina, tum præ-
 claris formandorum morum Institu-
 tis. Qua in re, quantum Vestra Cels.
 Illustrissimo ac Potentissimo Prin-
 cipi Domino D. Ioanni Casimiro
 patriæ

patruo, vel potius alteri Parēti de-
 beat, spero satis eam (siquidem id
 satis fieri possit) agnoscere. Is enim
 Vestrae C. curam animo verè pater-
 no ita complexus est, ut nihil eorum
 prætermiserit quæ sunt ad Optimi
 & Christiani Principis Institutio-
 nem necessaria. Idcirco Viros clari-
 ssimos & probatissimos conquisiuit
 quibus vestram tum pueritiã, tum
 adolescentiam instituendam tra-
 deret: quum censeret, summam &
 omni laude dignissimã Maiorum
 vestrorum pietatem, probitatemq̃,
 per vos etiam posteris esse propa-
 gandam. Equidem illos existimo
 scitè & verè loquutos, qui dixerūt:
 Benè dominari, esse artem artium

Naz. A.
 polog. 1.
 Chryf.
 in 2. Co-
 rint. ho-
 mil. 15.

Et scientiam scientiarum : quippe
 quum non satis sit, esse Principem,
 nisi Principem agat, hoc est, ea præ-
 stet quæ digna sunt Et nomine Prin-
 cipis, Et dignitate. Ad hanc igitur
 bene dominandi scientiam qui ve-
 stram C. præparent Et forment: Et,
 quod caput est, eam excolant pieta-
 tis doctrinâ (quam ego scientiam
 scientiarum appello) habetis cum
 multos alios Nobiles ac Præstantes
 viros, tum Nobilem Otthonem à
 Grunrad Virum singulari pietate
 atque eruditione: cui de præclaris
 ipsius erga Vestram Cels. laboribus,
 ipsa posteritas gratulabitur: atque
 etiam de fructibus ex illius semente
 suo tempore percipiendis, gratiam
 habe-

habebit. *Quum autem Vestra C.*
tū alia omnia Religionis Christi-
ane capita: tum ipsam de Sacra Do-
mini Cœna doctrinam ita perspectā
habeat, ut non ita pridem in magno
Principum, Nobilium & Theolo-
gorum confesso, de hoc argumento,
sanctè & copiosè adeoq; supra ata-
tè differuerit: ea nos ratio adhorta-
ta est, ut nostrum hunc Tractatum,
de Spirituali Manducatione Cor-
poris Christi, Vestro nomini dicare
mus. Neq; id à nobis eo consilio fa-
ctum est, ut Vestram Cels. edocere-
mus: quippe iam earum rerum qua-
à nobis exponuntur cognitione in-
structam cum ab Ephoris Vestre
Celsitudin. viris clarissimis, tum à

Doctissimis celeberrimisq; Theologis quibus abundat inclita Academia Heidelbergensis: Sed tantum volumus hac ratione testatum esse, nos ei doctrina subscribere quæ Vestra Celsitud. ex Verbo Dei tradita est, & quam Reformatam ac verè Orthodoxam Ecclesia profitetur. Deinde: quum Ecclesie Gallicæ plurimum debeant Illustrissimis V. C. Maioribus, atque imprimis Illustrissimo ac Potentissimo Principi ac Domino D. Ioanni Casimiro. V. C. Patruo (quorum omniū plurima & maxima erga nostras Ecclesias merita extiterūt) volui hoc monimēto Vestra Cels. dicato gratum Ecclesiarum

rum nostrarum animum profiteri.
Huc accedunt longè maxima Ve-
strarum Celsitudinum priuatim erga
me & meos beneficia: non tantum
quòd Vestra Celsit. nos benignissimè
excipere dignata sint: sed unum
etiam ex meis liberis (qui planè vo-
bis est deditus & addictus) volue-
rint in Aula vestra inter domesti-
cos honorificè educari: ac proinde tot
tantisque beneficiis, nos omnes sibi
in posterum deuinxerint, perpetuam
ac summissam obseruantiam, om-
niàque studia atque obsequia Ve-
stris Celsitud. prestituros. Peto igitur
à V. C. ut nostrum laborem,
quantuluscunque est, & hoc meum
munusculum, tanquam nostræ erga

ipsam perpetua obseruantia pignus,
 accipere dignetur atque illud pro
 sua clementia equi boniq^{ue} facere.
 Porro nolimus quicquam presar-
 ri de huius argumenti quod tracta-
 mus prestantia & fructu: cum e-
 nim hæres Vestra Cels. satis perspe-
 cta sint: tum quadam eò spectantia
 à nobis statim in primo Cap. propo-
 nuntur. Hoc tantum addam: me an-
 te aliquot annos iecisse fundamen-
 tum huiusce Tractationis: quum
 emitterem Theologicam & Scho-
 lasticam Disputationem De Ve-
 ritate Humana natura Iesu Chri-
 sti: quo fundamento nititur presens
 Disputatio dicata Vestra Cels. de
 Spirituali Corporis Christi man-
 duca-

ducatione: ut intelligamus, quem in
finem Æternus Dei Filius naturã
nostram assumpserit, nimirum, ut
earatione, spiritualis æternaq; vi-
ta ab ipso Christo vero Deo & ve-
ro Homine ad nos dimanaret. Se-
quitur altera Disputatio de Sa-
cramentali Manducatione, quam
offero Illustriss. Principi Mauritio
Landgrauio Vestra Cels. Consan-
guineo. Nã mihi conuenire visum
est, ut duo illa argumenta arctis-
simè inter se coherentia, sub duorũ
Principũ non modò consanguini-
tate, sed etiã etate, ingenij prestan-
tia & pietate coniunctissimorum
nominibus in lucem prodirent. In
his autem duobus libellis, ex no-

stra methodo, breuiter & Theologica simul & Scholastica Tractatione, ea omnia comprehendere sum conatus, quæ de sanctissimo hoc mysterio, Theologi huius ætatis celeberrimi copiosè & variè disputarunt. Quodquidè meum institutum spero non improbatum iri ab iis omnibus qui sunt Theologica veritatis magis ac magis confirmanda studiosi.

Bene ac feliciter vale Illustrissime & Potentissime Princeps: Deus Optim. Maxim. cuius ineffabili sapientia Reges regnant & Principes dominantur (inquit Salomo) V. Illustriss. Celsitudinem

nem non solum annis augeat: sed simul etiam omnibus sui Spiritus donis rerumq; omnium felici successu, paterna benedictione locupletet. Itemq; Illustrissimum ac Potentissimum Vestrae Celsit. Patruus atq; adeo alterum Parentem non tantum Celsitudini Vestrae: sed etiam pijs omnibus Evangelicae veritatis progressum exoptantibus, saluum, felicem, & incolumem diutissime conservare velit.

Ex Museo nostro. Cal. Mart.
anno Domini M.D. LXXXIX.

Illustris. Vestrae Celsitudinis
obseruantissimus.

A. S A D E E L.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher.

DE SPIRITVALI MAN-
DUCATIONE CORPORIS
Christi & Spirituali potu Sanguinis
ipsius in Sacra Domini Cœna.

CAPVT. I.

SANCTISSIMVM domi-
nicæ Cœnæ mysterium
non immeritò bonorum
omnium caput Chryso-
stomus appellauit. Sic enim Dominus In Matth.
hom. 83.
noster ac Seruator Iesus Christus te-
statũ voluit, se nõ tantũ sua, verũ-
etiam seipsum fruendum ijs dare, quos
ipse, efficacitate sui Spiritus, tantarum
rerum capaces reddit. Nam cùm de
sua carne spiritualiter manducanda, &
de suo sanguine spiritualiter bibendo,
multis grauißimisque verbis differuis-
set: tandem externum Sacramentum
instituit, quo spiritualis manducatio-
nis, & spiritualis potus, expressa quæ-
dam effigies ante oculos proponere-

tur, & (vt aliquando loquutus est Augustinus) ipsa Christi de spiritali manducatione & potu verba, quodammodo aspectabilia redderentur. Tanta tamen fuit (instigante proculdubio Satana) corruptorum hominum peruersitas, vt clarissimam hanc diuinæ doctrinæ lucem, aut intueri neglexerint, aut conati sint humanis somniis & cōmentis, tanquam offusis tenebris obscurare. Atque (vt Anabaptistarum furores, potius quàm errores, ab ipsis disputationis Theologicæ cæcellis procul arceantur: qui Sacramenta à Christo instituta nihili faciunt, eaque putant esse tantùm puerilia quædam rudimenta, Christianis prouectioribus iam inutilia) duo sunt potissimum hominum genera quorū errores à nobis, Theologicis disputationibus, amouendi sunt: vt præstatissimū hoc Sacramentū syncerè ex ipsius Christi instituto tractare, & fructus vberimos ex eo percipere possimus. Iam enim exorti sunt nonnulli, qui putant sacramentum Domini Cœnam esse tantùm symbolum

lum Christianę religionis, & commemorationem Mortis Christi, & beneficiorũ eius: nec in Cœna Domini ullam esse præsentiam Corporis & Sanguinis ipsius. Alij in cõtrariam hyperbolen delapsi, sacris symbolis penitus adhærescunt, & verum ac naturale Christi Corpus & Sanguinẽ, vel sub specie Panis & Vini, vel in ipso Pane & Vino querendum & percipiendum esse existimant. Aduersus priorem illum errorem nostra hæc instituta est disputatio: ex qua etiã refutabitur eorum calumnia, qui nobis obiectant, quòd præsentia Christi è S. Cœna tollamus, nudis signis contenti. Sequetur alia: in qua posteriorem istum errorem itidem ex Dei verbo redarguemus.

Antequam autem lōgius prouehamur: cum accuratas Tractationes à capite arcessendas esse plerique doctissimi cẽsuerint: peto à Christianis Lectoribus, vt in memoriam reuocent superiorem nostram disputationẽ, de Veritate Humanæ naturæ Iesu Christi: quod fundamētum fuit à nobis iactũ,

4 DE SPIRIT. MANDUCAT.

cùm huius, tùm proximæ sequētis di-
sputationis. Etenim cùm agatur de mā-
ducanda Christi Carne, & de bibēdo

*Huius Tra-
ctatus cū sis
perlori Tra-
ctatu, de Ve-
ritate huma-
næ naturæ
Iesu Christi,
coniunctio.*

eius Sanguine: eccui dubium esse pos-
sit, ita postulante rei natura atque or-
dine, huic Tractationi, veritatē ipsius
Carnis & Sanguinis Christi esse sub-
sternēdā? Initiis igitur ita cōstitutis: ab
hoc fonte, hoc est à Veritate Carnis
& Sanguinis Iesu Christi, adeoq; Hu-
manæ ipsius naturæ, manabūt illa pro-
pemodum omnia, quæ de Manduca-
tione tum Spirituali tum Sacramētali
Theologicè & Scholasticè differe-
mus.

Nam (vt in rem præsentem venia-
mus) qui negant in Sacramēto Cœnæ
Dominicæ Christum ipsum, cum suis
donis ac beneficiis nobis exhiberi, illi
non satis perspectam habēt Humanæ
Christi naturæ veritatem. Num enim
Æternus Dei Filius propter seipsum
Humanam naturā assumpsit in vnio-
nē Personæ? Minimè gentiū: Sed pro-
pter nos: Assumpsit, inquam, naturam
nostram vt nos secum omnino cōiun-
geret,

geret. Nimirum vt spiritali eodémq; arctissimo vinculo cū eo deuincti, ex ipso vitam hauriamus. Sicut in Adam omnes moriuntur (inquit Apostolus) 1. Cor. 15. ita in Christo omnes viuificabuntur. Cedo verò, ecquid sit causæ quamobrem in Adamo moriamur. Nōne quia stirpis origine cum eo connectimur? Quemadmodū ergo mors Adami ad nos permanat, quia cum Adamo coniungimur naturali communione: ita vita Christi ad nos permanat, quia cū Christo coniungimur ὑπερφυσικῆ & supernaturali cōmunionē: quemadmodum copiosius in sequentibus erit nobis demonstrandum. Hæc autē oportuit ex integra disputatione delibari vt nostra hac de re sentētia facilius intelligatur.

Iam ergo (vt illud Tertulliani vsurpemus) certis quasi lineis quæstionem ipsam determinemus: & primū nostram: deinde aduersariorum sententiam proferamus. Nostra, hoc est, Orthodoxa ac verè Christiana sententia hæc est, *Omnes verè Christiani S. Cæne*
Orthodoxa
sententia de
spiritali
manduca-
tione.

Domini ex ipsius instituto communicantes, manducant Corpus & bibunt Sanguinem Iesu Christi spiritualiter, efficacitate sancti Spiritus, per fidem, ex sacris symbolis verbum Dei obsecrantibus, magis magisque confirmatam: & sunt illius Corporis & Sanguinis, adeoque ipsius Christi. *Ἰσχυροὶ* & verè participes, ac proinde eorum omnium bonorum quæ Christus sua morte & obedientia nobis comparavit, ad vitam æternam, animique & corporis cumulatiſſimam felicitatem assequendam. Hanc nostram sententiã paulò fusiùs explicemus, & ex legibus rectè discernendi singula eius membra discutiamus.

*Orthodoxæ
sententiæ
Analytica
explicatio.*

Subiectum.

Subiectum, superioris enūtiati est eiusmodi. Verè Christiani S. Cæna D. ex ipsius instituto & cum vera fide communicantes. Christianos dicimus: vt ab hoc mysterio remoueamus Ethnicos & infideles, cuiusmodi hodie sunt Iudæi, Turcæ & quotquot ipsum Christi nomē exosum habent. Verè Christianos dicimus: ne videamur Christum & ipsius dona communicare, vel improbis & apertè sceleratis hominibus, nihilque
Chri-

Christiani, præter Christianum nomē habētibus, vel hypocritis, qui, licet fidem & pœnitentiam præ se ferāt, sunt tamen, & vera fide, & sincera pœnitentia destituti. Huc etiā spectat quod addimus de communicatione quæ fit cum vera fide: quibus etiam verbis significamus modum & rationem, huiusce communicationis, ne fortè Capernaitarum similes, crassum aliquid in hoc mysterio cogitemus. Denique facimus mentionem instituti Christi: ut sacrosanctum Cœnæ mysteriū, non ex humanis commentis, sed ex Christi præcepto, purè & sanctè celebremus. Atque hæc de subiecto pro ratione huius loci nobis dicta sint.

Attributum est huiusmodi, *Māducant spiritualiter Corpus Christi & bibunt spiritualiter eius Sanguinem, &c.* Huius Attributi membra singula iam expendo. Verbum, *Manducandi*, per similitudinē hīc usurpatur: non autem in significatione propria, quemadmodum vocabulū, *Spiritualiter*, satis indicat. Est igitur adhibēda distinctio inter Corpora. *iiiij.*

Attributi.

*De vocabulo
Māducandi.*

ralem & Spiritualem manducationē. Nec enim magis potest corpus, spiritualiter, quàm animus, corporaliter, manducare. Atque vt, detracta similitudinis veste, rem ipsam, quoad eius fieri potest, nudam cōtemplemur: primum omnium euoluenda est homonymia vocabuli: quandoquidem qui tradunt artem peritè differendi, rectè censent *μη διαλεκτέον ταῖς μεταφοραῖς*. Et Augustinus: Cauendum est, inquit, ne figuratam dictionem ad literam accipias: ad hoc enim etiam pertinet quod ait Apostolus, litera occidit, spiritus autem viuificat. Quum enim figuratè dictum, sic accipitur, tãquam propriè dictū sit, carnaliter sapitur, &c. Ea demum est miserabilis animæ seruitus, signa pro rebus accipere, & supra creaturam corpoream oculum mentis, ad hauriendum æternum lumen, leuare non posse. Hæc Augustinus. Sed longè grauius est quod Christus ipse de manducanda sua carne ac de bibendo suo sanguine differens. *Verba, inquit, que loquor vobis, spiritus sunt, & vita sunt.* Quin etiam

De doctrina
Christi.
lib. 3.

Ioan. 6.

etiam in illo ipso loco, sublata vocabuli homonymia, exponuntur ipsa *manducandi & bibendi* vocabula, de arctissima Christi nobiscum cōmunionē: ut perspicuū est ex his verbis: *Qui māducat meam carnem & bibit meum sanguinem, in me manet & ego in eo*, inquit Christus. Nimirum quia nullius rei tāta nobiscum est coniunctio, quā cibi & potus sumpti: & nihil æquē nostrum est, atque id quod manducamus & bibimus. Huius igitur similitudinis analogia, est in vita. Cū enim in Christo vitam spiritualem & æternam habeamus, hinc oblata est similitudinis occasio: in qua cibus terrenus, quo vita præsens sustentatur, respondet cibo cœlesti, quo fideles aluntur in vitam æternā. Quæ res proposito Diagrammate facilius elucescet.

Vita præsens & corporalis.	Vita æterna & spiritualis.
Generamur ad vitam præsentem.	Regeneramur ad vitam æternam.
Vita corporalis cibo & potu sustentatur.	Vitæ spiritualis alimētum Christus est, cum suis donis ac beneficiis.

IO DE SPIRIT. MANDUCAT.

Alimēta transeunt in corpus per manducationem corporalem.

Corpus habet suum os, quo cibum & potum percipit.

Vis & facultas naturalis concoquit cibum & digerit, vt alimentum per vniuersum corpus permeet.

Christo arctissimè coniungimur per manducationē spiritualem.

Animus habet suum os, nempe fidem, qua sanctissimum alimentum corporis & sanguinis Christi percipit.

Efficacitas Spiritus sancti fidem in nobis ingenerat, ita potenter in animis nostris operatur, vt nos viuificet per Christum nobis arctissimè coniunctum.

Ex superiori Diagrammate ita concludamus. Quemadmodum, vt corpus alatur pane & vino, non satis est, panē & vinum conspicerē, sed omnino in ventriculum demittantur necesse est, & vnum aliquid nobiscum fiant: (tunc enim viuificam panis & vini facultatem per sentimus) Ita etiam, vt anima nostra foueatur in vitam æternam, nō satis erit Christū proculintueri, eumque leui quadam animi cogitatione adumbrare: sed Christus manducandus est, hoc est, vera fide nobiscum arctissimè coniungendus, vt noster factus, viuificam ac spiritualem alendi facultatem in animos nostros infundat

dat. Item : quemadmodum corpora nostra, quandiu adolescimus, non tantum ex alimentis sustentantur, verum etiam inde singula membra percipiunt incrementum sibi conueniens: ita nos spiritualiter cum Christo capite Ecclesie coniuncti, nutrimentum ex eo atque etiam incrementum acci- Eph. 4.
pimus, donec euadamus in virum perfectum, inquit Paulus.

Duo igitur simul consideranda sunt. Vnum est, arctissima Christi nobiscum coniunctio. Alterum est, illius arctissimæ coniunctionis effectum. Atque hæc duo considerari possunt vt causa *συνεχης*, siue continens, & effectum ipsius causæ: quæ licet tempore separari non possint, discernuntur tamen ratione.

Porro, manducationem hanc & hunc potum proximè referimus ad Corpus Christi & ad eius Sanguinem, ex ipsius Christi verbis: non quod, vel Corpus à Sanguine: vel Corpus & Sanguinem, ab anima: vel totam Humanam Christi naturam, ab ipsius Diuina natura diuelamus (quis enim nescit, quod Ioannes

Ioan. 1.
1. Ioan. 1.

De Doct.
Christ. lib.
1. cap. 14.

Gal. 2.
1. Timoth. 2.
Rom. 5.

docet apertissimè, τὸν λόγον esse vitam ipsam & scaturiginē illius vitæ quæ ad nos per humanam eius naturam dimanat?) Sed Christus hac ratione, voluit suam Mortem nobis ante oculos versari, quasi ad viuum depictā: quando quidem per eam vita nobis comparata est. Nam, vt Augustini verbis utamur, idcirco natus est Christus, vt homo, homines: mortalis, mortales: morte, mortuos liberaret. Etenim morte Christi peccata nostra expiata sunt, obblato perfectissimo sacrificio pro nobis. Solet autem in scripturis tota Christi obedientia vno Mortis vocabulo significari. Propterea Paulus ait in celebratione Cœnæ D. mortis Christi memoriam in primis esse recolendam. Fit autem mētio Corporis & Sanguinis: cibi, videlicet, & potus: vt ita plenum perfectumque nutrimentum spirituale in vno Christo, nec vsquam alibi constituamus. Atque hæc de vocabulis, *manducandi*, & *bibendi*. Addimus vocabulum, *spiritualiter*, non quòd, *spiritualiter*, idem sit nobis, ac fictitium, & quod

quod in sola opinione consistit: nec
 rursum id quod est tantum inuisibile:
 nec etiam quod Corpus & Sanguinem
 Christi in spiritum conuertere velimus:
 sed ita loquimur, eò quod manducatio
 carnis Christi & potus sanguinis ipsius
 efficitur operâ Spiritus sancti, & hoc
 mysterium fide percipitur, quam ipse
 Spiritus in animis nostris ingenerat:
 denique quia præstantissimum hoc a-
 limentum pertinet ad vitam spiritua-
 lem & æternam. Manat quidem hoc
 beneficium ad ipsum quoque corpus,
 quippe cum inde mortificetur, sancti-
 ficetur, & tandem aliquando futurum
 sit particeps beatæ Resurrectionis: sed
 nihilominus manducationem hanc,
 non corporalem esse dicimus, sed spi-
 ritualem: quia mysticum hoc alimen-
 tum, non ad tuendam præsentem vi-
 tam pertinet, sed refertur ad æternam:
 quæ quidem vita spiritualis dici solet,
 nõ autem corporalis: licet futurum sit
 ut aliquando etiam ipsa corpora vitam
 illam æternam viuant, quæ propterea
 Paulus spiritualia appellauit. Ex qui- 1. Cor. 15.

Ephes. 5.

bus efficitur, verba Christi de manducanda ipsius Carne, & bibendo eius Sanguine, intelligenda esse de spirituali eademque arctissima cōiunctione nostri cū Christo, quæ nobis sæpe in Scriptura proponitur, & quam Paulus ait, magnum esse mysterium: ac proinde longè superat Physicas omnes ac naturales coniunctiones. Nam ex vsu loquendi Scripturæ, quicquid est mysticū, idē est *καρποποιον* & supernaturale.

Quæ cū ita sint, relinquitur, vt hæc manducatio, & hic potus, hoc est, spiritualis & mystica Christi nobiscum, & vicissim nostri cum Christo cōiunctio, sit planè incomprehensibilis, & eius modus imperuestigabilis censei debeat. De rebus autem eiusmodi, vt difficillimum est, adeoq; *ἀδύνατον* planè explicare quid sint: ita facillimū est dicere, quid nō sint. Itaque veritatem huiusce mysterij credo & adoro: & quid sit arcana illa piorum cum Christo coniunctio nec mēte satis assequi, nec satis possum oratione exprimere: dicam tamē, neque id dubitanter, hęc
non

non esse vel crassam, vel corporalem, vel naturalem cōiunctionem: ac proinde nec crassum, nec corporalē, nec naturalem esse huiusce sacrae coniunctionis modum. Non scrutabor quod est imperuestigabile: sed quæcunque vel ad rem explicandam, vel ad explicandum ipsius rei modū proferentur aliena ab hoc mysterio, ea semper ab hoc mysterio remouebo: utpote quæ derogabūt vel Deitati Christi, vel Humanæ eius naturæ, aut omnino pugnant cum ipsius, vel Ecclesiæ, vel Spiritus sancti, vel Fidei, vel Sacramēti natura. Etenim qui res abstrusas & perdifficiles aliter exponere non possunt quàm evertendo ea, quorum cognitio lucet ex innumerabilibus scripturæ locis: nã illi, nō scripturæ interpretes, sed deprauatores habendi sunt. Sic enim Augustinus: Quisquis, inquit, de quacunque re obscura id astruit vnde id quod verissimum, fundatissimum, notissimum est, destruat: siue sit ille filius, siue inimicus Ecclesiæ, aut corrigendus est, aut cauendus. Atque hæc nobis di-

Cont. 2. c. 5.
pist. pelag.
lib. 3.

Etā sint ad sententiam nostram de hoc mysterio facilius intelligendam, quæ in ipso disputationis cursu copiosius etiamnum tractabuntur. Satis enim fuit leuiter hîc, & quali remis tantum ea propellere, quæ postea plenis velis nobis erunt explicanda. Iam igitur audiamus Aduersariorum sententiam.

*Aduersarium
sententia
de manduca-
tione spiri-
tuali.*

*Cæna Domini est tantum symbolum
Christiane Religionis & commemoratio
Mortis Christi & beneficiorum eius, nec
in ipsa Cæna Domini vlla est presentia,
nec communio Corporis & Sanguinis i-
psius.*

*Expositio il-
lius senten-
tia.*

Hanc sententiam ita illi exponunt. Scripturam ita agere de Sacrificio Christi semel pro nobis facto: ut nos ad illius Sacrificij fructum reuocet: & quæcumque dicuntur de Corpore & Sanguine Christi, illa esse intelligenda tantum de beneficiis Christi & eius donis. Itaque rem significatam pane & vino, non esse Corpus Christi & eius Sanguinem, sed tantum beneficia & Merita Passionis ipsius. Nec enim existimant fieri posse, ut vlla cum Christi Corpore & Sanguine

Sanguine cōiunctio nobis intercedat,
 quin sequatur substantiarum cōfusio,
 quam omnes ab hoc mysterio reiici-
 mus. Cōtrouersia igitur hæc est: Vtrum Status cōn-
trouersus. in S. Cœna, res per panē & vinū signi-
 ficatæ & oblatæ, sint Corpus & San-
 guis Christi, adeoque Christus ipse fi-
 de participandus cū suis donis ac me-
 ritis: An verò sola ipsius dona meritâ-
 que significantur, & nobis offerantur,
 non autem ipse Christus. Prius illud,
 nos affirmamus: illi verò negant. Po-
 sterior hoc, illi affirmant, nos nega-
 mus. Alterutrum igitur verum esse,
 necesse est: ex primario illo Axioma-
 te: De quolibet affirmare, aut negare,
 verum est.

Velim autem Lectores admonitos,
 quum, ex Veterum & Recentiorum
 Theologorum sententia, Christus di-
 catur etiam extra Cœnam D. mandu-
 cari, nempe in ipso Verbo, nos tamen
 hîc imprimis agere de illa manduca-
 tione corporis Christi, hoc est, de spi-
 rituali & arctissima ipsius Christi no-
 biseum coniunctione, qua fideles in

S. Cœna cum ipso Christo magis magisque deuinciuntur.

Cap. II.

*Disputatio
а тебъ илѣхъ
къ тебѣ
ѡмъ.*

Vi Christianæ Religionis dogmata Christianè & religiosè tractanda susceperunt, debent hanc egregiâ Hieronymi cohortationē

semper ante oculos habere propositâ. Ascendamus (inquit ille, ad propheticam Aggei concionē alludens) ascendamus in mōtem rationabilem, & ad singula problemata, congrua de testimonijs scripturarum ligna quærentes, præcidamus ea, & ædificemus domum sapientiæ. Nos igitur cohortantē Hieronymum audientes, ex amplissima scripturæ sylvæ seligamus eos locos, in quibus imprimis agitur de spirituali manducatione corporis Christi, & de Spirituali potu sanguinis ipsius, hoc est, de Christi nobiscum arctissima, eademque incomprehensibili coniunctione. Sic enim non ex leuibus humanæ ratiocinationis stipulis, sed solidis scripturæ

In Agg.

Scripturæ lignis, huiusce sacri dogmatis veritatem, quasi sapientiæ domum, nobis extruemus.

Annunciamus vobis vitam illam coeternam que erat apud patrem & patefacta est nobis. Quod vidimus & audiimus, id annuntiamus vobis, ut & vos communionem habeatis nobiscum, & cōmunio nostra sit cum Patre & cum Filio eius Iesu Christo.

Est autem hoc testimonium quod vitam eternam nobis dedit Deus, & hæc vita in Filio eius est. Qui habet Filium habet vitam: qui non habet Filium Dei non habet vitam.

Fidelis Deus per quem vocati estis in communionem Filij ipsius, Domini nostri Iesu Christi. Ergo cōmunionem cum Deo per Iesum Christum habentes vitam æternam possidemus.

Pater meus dat vobis panem illum verè celestem. Panis enim ille Dei, is est, qui de cælo descendit & dat vitam mundo. Christus igitur verus Deus & verus homo, vnus idemque Θεός & σωτήρ, est panis ille viuificus, à quo vita æterna ad nos manat.

Ego sum panis ille vitæ, qui venit ad me

non esuriet, & qui credit in me, nō sitiet unquam. Sed dixi vobis: etiam vidistis me, nec creditis. Murmurabant ergo Iudaei de eo quod dixerat: Ego sum panis ille qui de caelo descendit, &c. Ne murmurate inter vos: Nemo potest venire ad me nisi Pater, qui me misit, traxerit eum, &c. Scriptum est in Prophetis, Et erunt omnes docti à Deo. Quisquis ergo audiuit à Patre, & didicit, venit ad me.

Qui credit in me, habet vitam aeternam. Ego sum panis ille vitae. Patres vestri comederunt Manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis ille qui è caelo descendit, ut qui eo vescitur non moriatur. Ergo Christus panis ille caelestis ac viuificus, ab iis manducatur qui sunt verè Christiani, & qui vera fide praediti sunt. Ego sum panis viuus qui è caelo descendi, si quis ederit ex hoc pane, viuet in aeternum, & panis quem ego dabo, caro mea est quam ego dabo pro mundi vita. Vita igitur nostra ab ipso λόγῳ ^{λόγῳ} ficaturiens, per Humanam Christi naturam ad nos diffunditur, in qua nostrae Redemptionis opus peractū est.

Pugnabant ergo Iudaei alij aduersus alios dicentes, Quomodo potest hic nobis carnē suā dare

dare qua vescamur?

Dixit ergo eis Iesus. Amen, Amen dico vobis, nisi ederitis Carnem Filij hominis & biberitis eius Sanguinem, non habebitis vitam in vobis.

Qui edit meam Carnē, & bibit meum Sanguinem, habet vitam æternam: & ego excitabo illum in ultimo illo die.

Caro enim mea verè est cibus, & Sanguis meus verus est potus. Ergo vita æterna, est fructus & effectum certissimum huiusce sanctissimæ manducationis.

Qui edit meā Carnem, & bibit meū Sanguinē, in me manet, & ego in eo. Ergo manducatio Carnis Christi & potus Sanguinis ipsius, est arctissima cum ipso Christo coniunctio.

Sicut misit me vivens pater, & ego vivo per patrem: ita etiam qui ederit me, vivet ipse quoque per me. Ut igitur vitam quæ in Christo est, habeamus, necesse est ut cum ipso Christo arctissimè coniungamur.

Hic est panis ille qui de cælo descendit, non prout comederunt patres vestri manna & mortui sunt: qui ederit hunc panem vivet in

*atetnum. Hoc vos offendit? Quid ergo si con-
spiceretis Filium hominis ascendentem eò ubi
erat prius?*

*Spiritus est qui viuificat. Caro non prodest
quicquam. Verba quæ loquor vobis Spiritus
sunt & vita sunt. Sed sunt quidam ex vobis
qui non credunt. Itaque hæc Manduca-
tio, est Spiritualis, & fit per Fidem, effi-
cacitate Spiritus sancti.*

*Hanc autem sanctissimam & salu-
tarem doctrinam Christus exprimere
& obsignare voluit, instituto S. Cœnæ
Sacramento, commemorante Paulo
in priore Epist. ad Corinth. II. Dominū
Iesum accepisse panem & gratis actis,
fregisse ac dixisse, Accipite, edite: hoc meū
est corpus quod pro vobis frangitur. hoc facite
ad mei recordationem. Itidem & poculum
postquam cœnasset, dicēdo. Hoc poculum est
Nouū illud Testamentū per meū sanguinem,
hoc facite quotiescunque biberitis ad mei re-
cordationem. Quotiescunque exim ederitis
panem hunc & poculum hoc biberitis, moriē
Domini annuntiatis vsquequo venerit. Er-
go Panis & Vinū sunt sacra symbola
& signa Corporis & Sanguinis Christi.*

*Poculum benedictionis cui benedicimus, 1. Cor. 10.
 nonne communio Sanguinis Christi est? Pa-
 nis quem frangimus nonne communio Cor- 1. Cor. 12.
 poris Christi est? Quoniam vnus panis, v-
 num corpus multi sumus. Nam omnes vnus
 panis sumus participes.*

*Omnes in vnum spiritum potati sumus.
 Nobis igitur esse debet cū ipso Corpo-
 re & cū ipso Sanguine Iesu Christi ve-
 ra cōmunio, vt sumus beneficiorū Chri-
 sti participes. Atq; huius sãctissimi my-
 sterij Veteres sub Lege fuerūt partici-
 pes, vt docet idē Apostolus his verbis.*

*Nolim vos ignorare fratres, Patres nostros 1. Cor. 10.
 sub illa nube fuisse, & omnes eandē escã spiri-
 tualē edisse, & omnes eundē potū spiritualem
 bibisse: bibebant enim ex sequente spirituali
 petra. Petra verò erat Christus. Hęc igitur
 māducatio spiritualis est. Porrò nostra
 cum Christo Coniunctio sepe traditur
 in Scriptura, & variis similitudinibus
 illustratur, vt ex sequentibus apparet.*

*Vt sint vnū, sicut & nos vnū sumus. Ego Ioan. 17.
 in eis, & tu in me, vt sint perfecti in vnum.*

*In illo die cognoscetis me esse in Patre Ioan. 14
 meo, & vos in me, & me in vobis. Quare,*

arctissimè cum Christo ipso coniungimur, vt perfectam inter nos communionem habeamus.

1. Cor. 6. *Qui adheret Domino, vnus spiritus est.*
Hæc igitur coniunctio cum Christo est spiritualis.

Gal. 2. *Viuit in me Christus, & vitam quã nunc uiuo in carne, uiuo per fidem filij Dei.*

Itaque ex arctissima nostri cū Christo cōiunctione vita ad nos dimanat; idque per fidem.

Ioan. 3. *Deus ita dilexit mundum ut Filiū suum unigenitum dederit, ut quisquis credit in eū non pereat, sed habeat vitam æternam.*

Esa. 9. *Filius datus est nobis.*

Heb. 3. *Christi participes sumus, si modo principium quo sustentamur, firmum tenuerimus ad finem usque. Ergo Christum nobis datum recipere & eius participes esse debemus.*

Rom. 8. *Si quis Spiritum Christi non habet, is non est eius. Si verò Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum. Spiritus autem vita est, propter iustitiam. Ergo cū Christo coniungimur spiritualiter, virtute & efficacia Spiritus sancti.*

Consi-

Constituit eum caput super omnia ipsi Ecclesie, quæ est corpus ipsius & completum eius qui omnia implet in omnibus.

Similitudo
Capitis.
Eph. 1.

An ignoratis corpora vestra esse membra Christi?

1. Cor. 6.

Vos estis Corpus Christi & membra ex parte.

1. Cor. 12.

Adolescamus in eum per omnia qui est caput, nempe Christus, ex quo totum corpus congruenter coagmentatum & compactum per omnes suppeditatas commissuras, ex vi intus agente, pro mensura vniuscuiusque membri, incrementum capit corpori conueniens, &c.

Eph. 4.

Christus caput est Ecclesie & seruator corporis, &c.

Eph. 5.

Nullus suam ipse carnem unquam odio habuit, imò enutrit ac fouet eam, sicut Dominus Ecclesiam: quoniam membra sumus Corporis eius, ex carne eius, ex ossibus eius.

Et ipse est Caput corporis Ecclesie, &c. Pro corpore ipsius quod est Ecclesia.

Col. 1.

Neque obtinens Caput, ex quo totum corpus, per commissuras & compages suppeditatam & compactam augetur Dei augmento.

Col. 2.

Ex hac similitudine capitis & reli-

quorum membrorum, efficitur, necesse esse, vt arctissimè cum Christo coniungamur, vt ab eo vita spiritualis ad nos diffundatur. Etenim ea demum ratione corpus à capite viuificatur, quatenus arctissimè cum ipso capite coheret.

Similitudo
coniugii.
Eph. 5.

Sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & uxores suis viris. Diligite uxores vestras sicut Christus dilexit Ecclesiam.

2. Cor. 11.

Preparavi vos quas vni viro, vt virginè puram sistam, nempe Christo.

Ioan. 3.
Matth. 9.

Qui habet sponsam, sponsus est, &c. Filij thalami possunt ne lugere, quãdiu cum ipsis sponsus est.

Apoc. 21.

Vidi Hierusalem nouam descendentem à Deo è cælo paratam vt sponsam ornatam viro suo. Ostendam tibi sponsam uxorem Agni.

Gal. 4.

Sublimis illa Hierusalem libera est, quæ est mater omnium nostrum.

Rom. 7.

Mulier viuenti viro deuincta est per legem, &c. Mortificati estis legi per Corpus Christi: vt sitis alterius: eius videlicet qui ex mortuis excitatus est, vt fructum feramus Deo.

Ose. 2.

Dispōsabo te mihi in sempiternum in iustitia

stia & iudicio, &c.

Astat coniunx ad dexteram tuam ornata auro obrizo, &c. Veni de Libano sponsa mea, &c. & totum illud Canticum. Psal. 45.
Cant. 4.

Ex hac Spōsi & Sponsæ similitudine perspicuū est, eos demū frui donis ac beneficiis Christi, qui cum ipso Christo arctissimè cōiuncti sunt. Nec enim diuitiæ sponsi, sunt ipse sponsus.

Erunt duo in carnem unam. Mysterium hoc magnum est. loquor autem de Christo & Ecclesia. Ergo coniunctio nostri cum Christo, est mystica & incomprehensibilis. Ephes. 5.

Ego sum vitis vera & Pater meus agricola est, omnem palmitem in me non ferentem fructum tollit, & omnem qui fert fructum, purgat, ut plus fructus afferat, &c. Similit. ex
stirpibus &
plantis.
Ioan. 15.

Manete in me & ego in vobis. Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite: ita nec vos nisi in me manseritis.

Ego sum vitis, vos palmites. Is qui manet in me & in quo ego maneo, hic fert fructum multum. nam absque me nihil potestis facere, &c. Si manseritis in me,

& verba mea in vobis manserint, quicquid volueritis petite, & fiet vobis.

Col. 2. *Sicut accepistis Christum Dominum, ita in eo incedite & radicati.*

Rom. 6. *Si cum eo plantati coaluimus conformatione Mortis eius, nimirum etiam Resurrectionis conformatione coalescemus.*

Ex superioribus similitudinibus quæ à plantis ducuntur, liquidò cõstat, necessariam esse arctissimam nostri cum Christo coniunctionem, ut eius beneficiis, adeoque vita spirituali frui possimus. Nec enim palmes potest ferre fructum, nisi manserit in vite, inquit ipse Christus. Cæterùm quantum lucis hic locus afferat ad intelligendam manducationem Corporis Christi, facillè videbimus, si cõferamus hæc verba: *Manete in me & ego in vobis: cum superioribus illis. Qui manducat meam Carnem & bibit meum Sanguinẽ in me manet, & ego in eo.*

Similit. habitationis.

2. Cor. 6.

1. Cor. 3.

Vos templum estis Dei viuentis: sicut dixit Deus, habitabo in eis, &c.

An nescitis vos esse templum Dei, & spiritum Dei habitare in vobis?

Ad quem accedētes, qui est lapis viuus, ipsi quoque vti viui lapides, edificemini domus spiritualis. 1. Pet. 2.

Superstructi super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, cuius imus angularis lapis est ipse Iesus Christus: in quo totum aedificium congruenter coagmentatum crescit, vt sit templum sanctum Domino. In quo & vos vnà edificamini, vt sitis habitaculū Dei per Spiritum. Eph. 2.

In Christo incedite superstructi in eo. Col. 2.

Dei edificatio estis, &c.

Fundamentum nemo aliud ponere potest præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. 1. Cor. 3.

Quomodo oporteat versari in domo Dei, quæ est Ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. 1. Timoth. 3.

Christus, vt Filius, domui suæ præest, cuius domus sumus nos, si fiduciam & spem de qua gloriamur, ad finem vsque firmā tenuerimus. Heb. 3.

Per hoc cognoscimus nos in eo manere, & ipsum in nobis, quod de Spiritu suo dedit nobis. 1. Joan. 4.

Vt inhabitet Christus per fidem in cordibus vestris. Eph. 3.

2. Cor. 13. *Vos ipsos tentate annon sitis in Fide, vos ipsos probate.*

1. Ioan. 3. *Annon agnoscitis vosmetipsos quod Iesus Christus in vobis est?*

Per hoc nouimus Christū habitare in nobis, nempe ex spiritu quem nobis dedit.

Rom. 8. *Viuificabit etiam mortalia corpora vestra per inhabitantem Spiritum eius in vobis.*

Ex hisce similitudinibus ab ædificio & inhabitandi ratione ductis, Apostoli docuerunt: nos tunc demum esse beneficiorum Christi participes, quum Christo, tanquam fundamento nitimur, & Christus ipse in nobis habitat: hoc est, nobiscum arctissimè coniungitur. Tunc enim firmum est ædificium, quando fundamento nititur: à quo si vel tantulum diuellatur, tandem corruat necesse est. Porrò, perspicuum est ex superioribus locis, hanc Christi habitationem in nobis, siue Coniunctionem Christi nobiscum, esse Spiritualem: quippe cum fiat per Fidem, efficacitate Spiritus sancti. Ad hunc etiam modum inducendi erunt alij Scripturæ loci, quotquot nobis occurrunt

current superioribus locis consimiles. Ex his igitur locis Scripturæ clarissimis, certissimis, firmissimis nostram ^{ἀπόδειξιν} evidentem & necessariam adeoque verissimam, ac proinde verè Theologicam conficiamus.

ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ.

Q Vicunque per verbum Dei & *Demonstratio collecta ex superioribus Scriptura locis.* Sacramenta Evangelica mystico & arctissimo vinculo cum Christo coniunguntur, qui semetipsum obtulit pro nobis, qui est panis cœlestis ac viuificus, caput & sponsus Ecclesiæ, & ex quo tanquam ex radice, vitam spiritualem haurimus, & qui per Spiritum sanctum & per fidem habitat in cordibus nostris: li manducant Corpus & bibunt Sanguinem Iesu Christi spiritualiter, efficacitate S. Spiritus, per fidem ex sacris Symbolis verbum Dei obsignantibus magis magisque confirmatâ, & sunt illius Corporis & Sanguinis adeoque ipsius Christi

Θεοῦ & πνεύματος verè participes, ac proinde eorum omnium bonorum quæ Christus sua Morte & Obedientia nobis comparavit, ad vitam æternam, animiq; & corporis cumulatissimam felicitatem assequendam.

Omnes verè Christiani S. Cœnæ Domini ex ipsius instituto communicantes, per verbum Dei, & Sacramenta Evangelica, mystico & arctissimo vinculo cum Christo coniunguntur, qui semetipsū obtulit pro nobis, &c.

Quare omnes verè Christiani S. Cœnæ Domini ex ipsius Instituto communicantes, māducant Corpus & bibunt Sanguinem Iesu Christi spiritualiter, efficacitate S. Spiritus, per fidem ex Sacris Symbolis, verbum Dei obliquantibus, magis magisque confirmatam: & sunt illius Corporis & Sanguinis, adeo que ipsius Christi *Θεοῦ & πνεύματος* verè participes, ac proinde eorū omnium bonorū quæ Christus nobis sua Morte & Obedientia comparavit, ad vitam æternam, animique & corporis cumulatissimam felicitatē assequendam.

dam. Id quod erat demonstrandum.

Huiusce Demonstrationis veritas e-^{Explicatio}
 lucefcit ex superioribus Scripturæ lo-^{demoſtratio-}
 cis, ipſi Demonſtrationi ſubſtratis: & ^{nis.}
 continet veram definitionem Attri-
 buti, collectam ex eius cauſis, quas illi
 ipſi Scripturæ loci nobis ſuppeditarūt.
 Atque in ea ex demonſtrandi legibus
 omnia ſunt reciproca: ita vt de verita-
 te ipſius dubitari non poſſit, quin ipſa,
 tum Theologica, tū Scholaſtica fun-
 damenta conuellantur. Etenim, ſi quis
 huiusce Demonſtrationis partes om-
 nes accuratè diſpiciat, nihil reperiet
 abſurdum, nihil repugnans, nihil a-
 lienum: ſed omnia conſentanea & ea-
 rum rerum de quibus agitur naturis
 conuenientia. Exempli cauſa: hæc ſunt
 quibus potiffimum noſtra Demon-
 ſtratio continetur,

1. Chriſtus Θεός & Πρωτος, verus Deus
 & verus Homo, Mediator, Pontifex,
 caput & Sponſus Eccleſiæ, cum ſuis
 donis, Meritis ac beneficiis.

2. Eccleſia Corpus & ſponſa Chri-
 ſti, cum ipſo magis magiſque con-

iungenda, vt eius donis ac meritis perfruatur.

3. Spiritus Sanctus efficaciter operans in animis nostris, & nos cum Christo spiritualiter & arctissimè coniungens.

4. Fides in nobis à Spiritu Sancto ingenita, vt sit vinculum huius spiritualis coniunctionis.

*5. Sacramentum Cœnæ Domini, ad confirmandam & augendam fidem, ab ipso Christo institutum.

Hæ partes sigillatim earumque naturæ expendantur, & cum iis nostra conferatur sententia: Certè nihil in ea existet quod cum illis omnibus non planè consentiat.

1. Agnoscimus Deitatem Christi: quum hoc mysterium longè supra naturæ fines & supra rerum creatarum ordinem constituimus, atque ipsum Christum æternæ vitæ scaturiginem esse declaramus. Agnoscimus etiam Humanæ Christi naturæ veritatem: dum non infinitam, aut diffusam, aut
in

incituncscriptam aut sub vanis accidentibus latitantem: sed eam tantum in cœlo contemplamur præditam dimensionibus & qualitatibus corporis gloriosi: duas in vna Persona naturas neque separantes, neque confundentes.

2. Agnoscimus veram Ecclesiæ naturam: quum eam dicimus esse cum Christo vera fide, arctissimè & spiritualiter coniungendam, vt ab eo vitam hauriat.

3. Agnoscimus Spiritum Sanctum sanctissimæ huius & mysticæ coniunctionis efficientem & *ἐκπεπληρωτα*, qualè Scriptura nobis describit.

4. Agnoscimus veram vitam fidei: cum eam nullis, vel locorum vel temporum spatiis, interclusam esse dicimus.

5. Agnoscimus veram Sacramenti naturam & verum eius usum: quum sacra Signa à Christo instituta pluri-

mi facimus: neque tamen in illis subsistimus, sed ad res Significatas vera fide assurgimus.

*Quomodo
sententia
qua circum-
feruntur de
Cœna D. sine
exploranda,
ut verum à
falso facile
iudicetur.*

His itaq; discussis affirmamus, sententiã nostrã niti firmissimo veritatis fundamento. Peto igitur à Christianis Lectoribus, periptius Christi nomen, de cuius sanctissimo mysterio hîc agitur, ut ad hunc modum expendant & explorent omnes sententias quæ de S. Domini Cœna circumferuntur: & cõfido fore, ut adhibito hoc verè lydio lapide, facillè, *οὐδὲ Διῶ*, verum à falso diiudicent.

Sed iam ex ordine ac methodo nostrę disputationis, posteaquam veritatem nostræ sententiæ & (ut ad Hieronymum redeamus) sapientię domum certissimis fundamētis subnixam, nobis extruximus, diruendus est error oppositus huius Christiani dogmatis veritati.

CAPVT III.

CITVM est quod aliquādo dixit Achanasius: Depullis mendaciis, veritatem magis magisque relucere. Vt ergo superioris

Disputatio
ελεγκτικη.
Cont. Idol.

Demonstrationis veritas magis reluceat, operæpretium est ea mēdacia depellere, quæ sententiæ à nobis ex Dei verbo propositæ aduersantur: præsertim cum ad asserendam veritatis cognitionem, Prima Philosophia imprimis commendet *ελεγκτικῶς δ' αποδειξαι.*

Proferamus igitur argumenta nostræ *ανασκευαστικης & ελεγκτικης* Disputationis.

ARGVMENTVM. I.

Omne dogma quo negatur id quod Scriptura affirmat, & id excluditur quod Scriptura includit, est *ερεσδοξον*, ac proinde ab Ecclesia exterminandum.

Hoc dogmate, quod est huiusmodi:
c. iij.

Cœnam Domini esse tantum symbolum Christianæ Religionis & cōmemorationem ac signaculum Mortis Christi & beneficiorum eius, nec in eam ullam esse communionem Corporis & Sanguinis ipsius. Hoc, inquam, dogmate negatur id quod Scriptura affirmat: & id excluditur quod Scriptura includit.

Hoc igitur dogma est *ἑτερόδοξον*, ac proinde ab Ecclesia exterminandum.

*Confirmatio
Syllogismi.*

Maior propositio est perspicua: quia Scriptura est mensura nostræ fidei, ac propterea est *μέτρον* nostræ, vel affirmationis, vel negationis. Id quod repugnat Scripturæ (inquit Augustinus) verum esse non potest.

Minor propositio ita probatur. Certum est, Scripturam verbis expressis affirmare, in S. Domini Cœna esse communionem Corporis & Sanguinis ipsius. *Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communio Sanguinis Christi est? Panis quem frangimus, nonne cōmunio Corporis*

poris Christi est: Accipite & manducate: hoc Luc. 22.
est corpus meum, quod pro vobis datur.

Adde quæ Christus de re ipsa Sacramenti ac de toto hoc mysterio disseruit.

Caro mea verè est cibus, & Sanguis meus Ioan. 6.
verè est potus. Qui māducat meam Carnem,
& bibit meum Sanguinem in me manet, &
ego in eo. Et plerique loci cōsimiles antè
iam à nobis inducti, in quibus agitur
de arctissima Christi nobiscum cō-
iunctione.

Quòd si quis fortè nobis occurrat Obiectio.
hac ratione, quòd in permultis Scri-
pturæ locis à nobis suprà commemo-
ratis, non fiat mentio nominatim
de Sacramento Cœnæ Domini: il-
le non nostram euertet, sed magis ac
magis confirmabit sententiam. Et Responsio,
enim si, quum ego vera fide promif-
siones Euangelicas amplector, tum
sio particeps Iesu Christi Obiectio.
(Sic enim Apostolus de doctrina E-
uangelij differens: *Christi participes facti
sumus, si modo principium illud quos sustenta-*
Heb. 3.
c. iij.)

mur firmum tenuerimus). Si, inquam, per
 illam ipsam fidem habeo veram com-
 munionem cum eo, &, vt corpus ca-
 pit, sponsa sponso, palmes viti, surcu-
 lus trunco, ita ego, atque etiamnum
 longè melius & arctius, cum Christo
 cohæreo: quippe cum in me maneat,
 & ego in illo: (quorum omniũ firmissi-
 ma testimonia iam audiuimus in su-
 periori proximo capite.) Obsecro te, si
 extra Sacramentum id potest fides, o-
 perante Spiritu sancto: quantò id ma-
 gis poterit, quàm ad prædicationẽ ver-
 bi & ad Euangelij promissiones acce-
 dent Sacra symbola ab ipso Christo in
 eum finem instituta, vt ipse etiam pro-
 missiones efficacius in animis nostris
 fanciantur? Quid? Paulus tum etiam
 quàm nõ versaretur in Sacra Cœnæ Do-
 minicæ actione, potuit verissimè ita
 Gal. 2. exclamare: *Viuo autem, non amplius ego,*
 Eph. 5. *sed vivit in me Christus.* Item: *Membra su-*
mus Corporis eius, ex carne eius & ex ossibus
eius. Item: *Erunt duo in carnem vnã: My-*
sterium hoc magnum est, loquor autẽ de Chri-
sto & de Ecclesia: & accedente Sacramẽ-
 to,

to, scilicet, obmutesceret? Aut igitur negēt planè vllam esse Christi nobiscum communionem necesse est, (atq; ita negabūt quod Scriptura verbis dilucidis & expressis affirmat) aut fateātur, illam ipsam communionem fieri cum fidelibus arētissimam in sanctissimo Cœnæ Domini Sacramēto. Atque ita esse, rebus necessariis addicemus, proposito hoc Syllogismo.

Vbicunq; amplior est & maior tūm promissionum Euangelicarum exhibitio, tū fides promissiones ipsas amplectens: ibi quoq; est amplius & maius effectum vtriusque. (id quod patet ex ipsis naturalibus principiis.)

In sacra Domini Cœna (siquidē ea syncerè & legitimè vtamur) amplior ac maior est tūm promissionum Euangelicarū exhibitio, tūm fides promissiones ipsas amplectens. (Quia ad prædicationem accedunt sacra symbola à Christo propterea instituta, vt fides nostra confirmetur & promissiones Euangelij magis magisque per fidem in
animis

animis nostris sanciantur; & illi ipsi agnoscunt, Sacra symbola esse signacula: quæ frustra à Christo adhibita fuisse, absit ut dicant.)

Quare, in Sacra Domini Cœna, amplius est ac majus effectum utriusque, videlicet exhibitionis promissionum Evangelicarum, & fidei, promissiones ipsas amplectentis.

Iam autem à nobis demonstratum est, hoc esse effectum utriusque, nempe ut spiritualiter & mysticè atq; adeò arctissimè cū Christo *Θεὸν ἁποτίθημι* vero Deo ac vero Homine coniungamur.

Porrò, ut magis appareat, quàm istorum opinio differentiat à Scriptura, nusquam reperias in Sacris literis, Mortè Christi esse manducandam, sed Corpus ipsius, adeoque Christum ipsum esse manducandum: ut constat ex his locis: *Caro mea verè est cibus, & Sanguis meus verè est potus. Ego sum panis vitæ: si quis ederit ex hoc pane viuet in æternum. Qui ederit me, viuet per me, &c.* Neque id fanè immeritè. Nam (ut in similitudine manducandi maneamus) nemo facis

tis rectè dixerit, vim alendi quæ est in pane sine ipso pane à nobis percipi, vt vita hæc nostra sustentetur : Similiter, Passio Christi, eiúsq; beneficia & vis illa viuifica quæ animas nostras in vitã æternã sustentat, nõ potest à Corpore & Sanguine Christi, adeoque ab ipso Christo diuelli. Etenim oblatio Corporis, sine Corpore oblato : effusio Sanguinis, sine Sanguine effuso : & Passio Christi sine Christo patiente, ne intelligi quidem possunt. Denique attendamus ad præstantissimam hanc Ioannis sententiam.

Vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio eius est. Qui habet Filium, habet vitam: qui non habet Filium, vitam non habet.

1. Ioan. 5.

Horum verborum ordo imprimis spectandus est. Primùm enim dicit, vitam nostram manare à Deo : quippe solo viuente ac vitæ authore, & apud quem est fons vitæ (inquit Psaltes.) Deinde affirmat, vitam illam esse in Filio : nempe quia Iesus Christus $\Theta\epsilon\acute{o}\varsigma\ \epsilon\iota\varsigma\ \theta\epsilon\omega\varsigma$, Mediator Dei & ho-

Psal. 36.

minum illa omnia præstitit quæ nobis
 erant ad vitam æternâ necessaria. Po-
 stremò, vt simus æternæ vitæ participes,
 ait oportere omnino, vt Christû ipsum
 habeamus, in quo vita est. Sic, quanuis
 aqua infra scaturiens puteum impleat:
 tamẽ ad puteum nobis accedendû est,
 vt aquam hauriamus. Cùm autem isti
 Corporis & Sanguinis Christi cõmu-
 nionẽ excludant, sola cõmemoratio-
 ne Mortis Christi, & eius adumbrata
 quadam imagine contenti: certè (vt ad
 nostri Syllogismi complexionem re-
 deamus) sequitur, ipsorum dogma esse
ἰτεροδοξον, ac proinde ab Ecclesia ex-
 terminandum: quippe quo negatur id
 quod Scriptura sanctissimè affirmat: &
 id excluditur, quod Scriptura verbis
 clarissimis includit. Quanquam verò
 nostrum hoc argumentum totâ quæ-
 sitionem satis definit: subiiciemus ta-
 men aliquot alia argumenta ab huius
 fonte promanantia, & petita ex supe-
 rioribus Scripturæ locis, vt istorû erro-
 res ante omnium oculos facilius pro-
 ponantur.

AGUMENTVM. II.

Qui in S. Domini Cœna non res easdē per sacra symbola significatas cōstituunt, quas ipse Christus proposuit: illi sunt in sanctissimum hoc mysterium, atque ad eò in ipsum Christum contumeliosi.

Qui negant in S. Cœna vllam fieri communionem Corporis & sanguinis Christi, illi non res easdem per sacra symbola significatas constituunt, quas ipse Christus proposuit.

Quare qui negant in S. Cœna vllam fieri communionem Corporis & sanguinis Christi, sunt in sanctissimū hoc mysterium, atque ad eò in ipsum Christum contumeliosi.

Maior propositio lucet ipsa per se. *Confirmatio*
 Christus enim is est qui Sacramen- *Syllogismi.*
 tum instituit, vtpote summus ille Pro-
 pheta, Legislator, & Rex Ecclesiæ,
 cuius solius est, & Signa & res signis i-

In Synop. *plis significatas proponere. Vtrunque
 igitur ex ipsius verbo petendum est,
 quod quidem non sine causa, fidei no-
 stre anchoram Athanasius appellauit.*
 Minorem propositionem sic proba-
 mus. Quum Christus Sacramentum
 Matth. 26. *hoc institueret: Accipit panem (inquit
 Mattheus) & cum benedixisset, fregit, de-
 ditque discipulis, & ait Accipite, comedite,
 hoc est Corpus meum: & accepto poculo &
 gratis actis, dedit eis dicens: Bibite ex eo om-
 nes: Hoc est enim sanguis meus Novi testa-
 menti, qui pro multis effunditur, in remissionem
 peccatorum. Hinc perspicuum est, Pa-
 nem esse signum Corporis, & Vinum
 Sanguinis. At enim isti volunt panem
 & vinum esse tantum signa siue signa-
 cula Mortis Christi & beneficiorum
 eius, ita vt nulla sit nobis cum carne
 Christi & cum eius Sanguine com-
 munitio. Ex quo fit, siquidem audiatur,
 vt res significata per panem, non sit
 Corpus Christi: & res per vinum signi-
 ficata, non sit eius Sanguis. Nam, si
 proprie loquimur, Mors Christi & eius
 beneficia non sunt, vel Corpus Christi
 vel*

vel Sanguis eius, vel ipse Christus. Quemadmodum igitur panis est signū Corporis, ita donatio panis, est signum Donationis corporis. Sic enim Christus: *Accipite & manducate.* Ergo necesse est à fidelibus recipiatur & manducetur Corpus Christi: nempe (vt à nobis in primo capite expositum est) Spiritualiter & per fidem, efficacitate sancti Spiritus. Hoc verò illud est quod dicimus, nos arctissimè cum Corpore & Sanguine Christi, adeoque cum ipso Christo coniungi, vt eius meritis assequamur vitam quam Christus in natura nostra, oblato in cruce sacrificio, nobis comparauit. Non separamus beneficia Christi ab ipso Christo, & vicissim, Christum ipsum à suis meritis ac beneficiis separandum non esse contendimus.

ARGVMENTVM III.

SI in S. Cœna Domini nulla est Corporis & Sanguinis ipsius communio, sequeretur, hanc Christi comparationē stare non posse, (quod absit.)

Ioan. 6.

Sicut me misit viuens Pater, & ego uiuo per Patrem: ita qui ederit me uiuet quoque ipse per me. Consequens est falsum. Igitur & Antecedens.

Consequentia patet. Certum est enim Christum uiuere per Patrē propter summam ipsius cum Patre cōiunctionem: & (siquidem diuinam ^{essentia} spectes) identitatem. Ut ergo maneat vis cōparationis, quoad eius fieri potest, & quatenus fert nostra conditio: necesse est uiuamus per Christū cum ipso Christo arctissimè coniuncti.

ARGVMENTVM IIII.

SI in Sacra Domini Cœna nulla est Corporis & Sanguinis ipsius communio: sequeretur, viuificam Christi virtutem ab ipso Christo, vel Christū à suo Corpore & Sanguine posse diuelli. Consequens est falsum. Ergo & Antecedens.

Probatio.

Cōsequentia patet. Isti volūt beneficia Christi ob signari sacris signis in Cœna

Cœna Domini propositis, ac proinde nobis offerri viuificã ipsius Christi virtutẽ quã nos in vitã æternã sustentet. hoc est enim summum eius erga nos beneficium. Atqui vis illa viuifica diuelleretur à Christo, si cum illa cõmunionem habẽtes, nullam haberemus cum ipso Christo cõmunionem. Rursus si cõmunionem cum Christo haberemus, nec vlla nobis cum Corpore eius & Sanguine cõmunio intercederet, profectò Christus à suo Corpore & sanguine diuelleretur. Vtrumque absurdissimum. Absurdissima igitur est istorum sententia.

ARGVMENTVM V.

SI vera est istorum opinio: ergo tollitur Analogia Sacramenti: quod tamen sine Analogia stare non potest: alioquin esset Sacramētum sine Sacramento: vt cuius manifestum esse potest, ex ipsius Sacramenti definitione. Cõsequētia patet. Sic dixit Christus, panem discipulis porrigens: *Accipite*

manducate. Ergo Analogia est in manducatione: quæ proculdubio significat arctissimam cōiunctionem, ut antè diximus. Atqui ut vim alendi quæ est in pane percipiamus, panem ipsum percipiamus necesse est. Ex quo efficitur (ita distante Analogia Sacramenti) nos esse arctissimè cum Corpore & Sanguine Iesu Christi, adeoque cum ipso Christo coniungendos, ut vim & efficientiam eius salutarem atque viuificam sentiamus. At enim isti perinde faciunt ut si quis dicat, etiam non sumpto pane, vim panis ad alendum corpus sumi posse.

ARGVMENTVM VI.

SI vera esset istorum opinio: sequeretur, causam cōtinentem ab effectu suo posse re ipsa separari. *ἀδύνατον.*

Consequentia patet. *Nisi quis in me manserit, eiectus extra, statim, ut palmes, arescit: inquit Christus. Itē: Qui habet Filium, habet vitam: qui nō habet Filium, vitam non habet. Item: hæc vita in Filio eius est.* Vnde colligitur, Christum esse causam

Probatio.

Ioan. 15.

1. Ioan. 5.

sam vitæ æternæ, ac proinde nostræ Iu-
 stificationis, Remissionis peccatorum,
 & eorum eiusmodi quæ ad vitæ æternæ
 referuntur. Quamobrem si putas te Re-
 missionē peccatorum & Iustificationē
 habere, quū ipsum Christū nō habeas:
 tu causam cōtinentē ab effectu suo se-
 paras. Nā huic quæstioni valde accom-
 modatam esse rationē eius causæ quā
 Philosophi Cōtinentē vocāt, in i. cap.
 hujus disputationis admonuimus. Hęc
 est autē natura Cōtinentis causæ, vt il-
 lā positā, ponatur quoq; eius effectum:
 & vicissim, effectu illius causæposito,
 ponatur & causa: nec vnum ab altero
 possit vnquam re ipsa separari.

ARGVMENTVM. VII.

Qui in S. Cœna sola Christi bene-
 ficia, non autē simul veram cum
 ipso Christo communionem propo-
 nunt, evertunt præclarā hanc Christi
 sententiam. *Qui māducat meam Carnem* Ioan 6.
& bibit meum Sanguinem, in me manet &
ego in eo. Quod absit vt faciamus.

Cōsequentiam esse manifestā hinc Probatio.

apparet: quod, de virtute sermonis (ut loquuntur Scholastici) aliud est, manere in Christo, aliud manere in beneficiis Christi: nec usquam reperias hoc loquendi genus: manere in beneficiis, & beneficia manere in nobis. Verba autem Christi significant arctissimam coniunctionem, ut videre licet ex cõsimilibus locis: ut, *Manete in me & ego in vobis: sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso nisi manserit in vite: ita nec vos, nisi in me manseritis.*

Ioan. 14. *In illo die vos cognoscetis, me esse in Patre meo, & vos in me, & me in vobis, &c.*

Sic igitur dicendum est, nos arctissime cum Christo coniungendos esse, ut eius beneficiis, ipsaque adeò æterna vita perfruamur.

ARGUMENTVM VIII.

SI in S. Cœna beneficia Christi tantùm obsignantur, nõ autem verè cum ipso Christo coniungimur: sequeretur, aut Christum nõ esse Caput Ecclesiæ, aut Ecclesiam non esse corpus Christi: vtrumque

utrumque falsissimum & innumeris
Scripturæ locis contrarium.

Consequentia sic probatur. Paulus *Probatio*
de hoc Sacramento verba faciens: *1. Cor. 11.*
culū benedictionis cui benedicimus, inquit,
nonne communio Sanguinis Christi est: Pa-
nis quem frangimus, nonne communio Cor-
poris Christi est: Quoniam unus panis, unū
corpus multi sumus, nam omnes unius panis
simus participes. Nemo non videt, Apo-
stolum à vero & naturali Christi Cor-
pore & Sanguine transitum facere ad
Corpus eius mysticum, quod est Ec-
clesia. Atque id causam præbuit Maioribus *Cypr. de*
nostris, ut simile panis ex multis *Cœna D.*
granis & vini ex multis visis confecti, *&c.*
ad hoc Sacramentum enarrandum sæ-
penumero usurparint. Nos igitur insi-
stentes piorum maiorum vestigiis ab
ipso Apostolo impressis, ita ratioci-
nemur. Si Sacramentum Cœnæ Do-
mini est certum pignus ac veluti ex-
pressa imago mutuae cōiunctionis qua
fideles inter se deuinciuntur: Ergo est
etiam illius cōiunctionis qua fideles
ipsi cū Christo arctissimè cōiunguntur.

an Etenim, vt corporis mēbra eiusdē vitę ac sensus vinculo compacta, inter se cohæreant, omnino necesse est, cū ipso capite coniungantur: à quo diuisa, nullā amplius communionē inter se habere poterūt. Nusquam autē scriptum reperias, vel Mortē Christi, vel eius beneficia esse caput Ecclesie, sed hoc de ipso Christo Θεανθρωπίνω Scriptura constāntissimē affirmat. Quia verò Affirmatio est mensura Negationis (vt tradūt Philosophi) concludamus, Syllogismum hunc hypotheticū Ἀπόδειξις, syllogismo hypothetico Ἐπιπέσειν in hunc modum.

In S. Cœna
est commu-
nio Corporis
cum Capite,
& membro-
rum Corpo-
ris inter se.

Si in S. Cœna cōmunio vera est mēbrorum Christi, hoc est, piorum atq; fidelium inter se, qui vinculo pacis & fraterna charitate coniuncti sunt, (vt Apostolus docet & pij Maiores agnouerunt, nec vllus adhuc Christianus extitit, quid negaret) Ergo in S. Cœna vera communio est membrorū Christi cū ipso Christo Capite: quandoquidem sublata communionē cū capite, stare nō potest mutua inter se mēbrorum

rum communio, imò ne membra quidem sunt nisi *ὁμονόμως*. Atque id si quis fortè negauerit, ille profectò videri possit sine capite viuere, & sine ratione ratiocinari. Huc adde quod Scriptura tradit, fideles vnū esse in Christo. Nam si fideles inter se coniuncti sunt, quia communionem habēt cum Christo: sequitur, ipsam piorum cum Christo coniunctionem, esse maiorem mutua piorum inter se coniunctione.

Ioan. 17.

Gal 3.

Eph. 2.

ARGVMENTVM IX.

SI in S. Coena beneficia Christi tantum obsignantur, nō autē verè cum ipso Christo coniūgimur: sequeretur, Ecclesiam non esse spōsam Christi, ita vt irrita esset similitudo cōiugij ab Apostolo super hoc sanctissimo mysterio vsurpata. Consequens est impium. Impium igitur & Antecedens.

Eph. 5.

Consequentia veritatē sic ostendo. *Probatio.*
Paulus (quem admodū in cap. superiori proximo audiimus, quū recitaremus Scripturæ locos ex quibus nostrā
d. iiii.

Eph 5.

demonstrationem effecimus). Nullus inquit, suam ipsius carnem odio habuit, imò emutrit ac fouet eam, sicut & Dominus Ecclesiam: Quoniam mēbra sumus Corporis eius, ex carne eius & ex ossibus eius. Propterea derelinquet homo patrem & matrem & adheret uxori suæ, & erunt duo in carnem unam. *Mysterium hoc magnum est. Loquitur autem de Christo & de Ecclesia. hæc Paulus.* Non est autem huius loci neque nostri instituti prolixè disputare de sensu verborū Pauli, & de applicatione illius sententiæ quam ex Mose deprompsit. Hoc enim nobis satis esse debet, quòd omnes interpretes huc denique redeunt, Apostolum loqui de arctissima nostri cum Christo coniunctione, cuius expressam imaginem in cōiugio contemplatur. Cuius etiā rei permultos alios extate Scripturæ locos confirmiles in illo ipso capite proximo annotauimus. Iam nisi velimus hæc Pauli similitudinem nobis perire, necesse est dicamus, Paulum arctissimam Ecclesiæ coniunctionem cum Christo significare, cum ait, *nos esse ex carne Christi*

Christi & ex ossibus eius. Nā si quis existimet verba illa esse tantū intelligenda de communione naturali, quæ nobis cum Christo intercedit quatenus Humanam naturā assumpsit ὁ λόγος, & factus est particeps Carnis & Sanguinis, (inquit Apostolus:) præterquam quod hac ratione dicendum fuit potius, Christum esse ex carne nostra & ex ossibus nostris: certè hæc interpretatio valde extenuabit piorū cum Christo coniunctionem: cū de eadē possint etiam Reprobi gloriari. Sunt enim humanæ naturæ participes, non minus quàm electi. Atenim Paulus cōiunctionem de qua loquitur, affirmat esse lōgè maximam & Ecclesiæ peculiarem, cuius ipse mysterium adorat. Quemadmodum enim vir, est caro vna, non cum quavis muliere (licet humanam naturam omnes ex æquo participant) sed cum vxore: Ita Christus non dicitur à Paulo esse vna caro cum omnibus hominibus: sed peculiariter cum Ecclesia. *Loquor, inquit, de Christo & de Ecclesia.* Rursus, absurdum est, sub-

Heb. 2.

Ephes. 5.

stitueret Christi beneficia loco ipsius Christi. Quis enim hæc ferat? Ecclesiã esse sponsam beneficiorum Christi. Itẽmque: Nos esse ex carne & ex ossibus beneficiorũ Christi. Quamobrem agnoscamus mentem Pauli, atque ita, post ipsum Paulum statuamus. Quemadmodum ea lex est coniugij, vt vxor contrahat matrimonium, non cum bonis ac beneficiis viri: sed cum ipso viro, cuius coniunctionis hoc effectum est, vt sit bonorum viri particeps & illis fruatur: Ita Ecclesiam esse sponsam ipsius Christi, quicũ mystico, eodẽmque sanctissimo & arctissimo spiritualis coniugij vinculo coniungitur, ac propterea esse beneficiorum Christi participem. Itaque qui sola beneficia proponunt, idem faciunt, vt si quis velit eam esse vxorem, quæ nullam habeat cum ipso viro communionem, & nihilominus sit particeps bonorum eius. Enimvero quoties mihi locus hic Apostolicus ante oculos versatur, toties laudo piã hanc Maiorum nostrorum

August. de
Gen. ad lit.
lib. 9. c. 18.
19. & Sent.
excerpt.
327. 328.

strorum sententiam: Ecclesiam fuisse
 formatam, & , vt loquitur Moses, æ-
 dificatam ex Christi latere, quemad-
 modum Eva fuit ex Adami latere for-
 mata. Sed etiamnum addo, in Ec-
 clesia aliquid fuisse longè præstan-
 tius. (quidni enim fuerit, quum Chri-
 stus posterior Adamus sit priore A-
 damo longè præstantior?) Nam Ec-
 clesia sponsa Christi, non tantum ex
 Carne Christi, sed etiam ab ipso Chri-
 sto facta & ædificata est. Christus e-
 nim Ecclesiam fecit, & ex Carne sua
 fecit, quum homo factus, ea omnia
 præstitit, quibus Ecclesia ipsi arctis-
 simè deuinçta, fœlicitatem æternam
 assequetur.

Ambros. in
 Luc. libr. 2.
 Id. de Instit.
 Virg. cap.
 4. & c.
 Gen. 2.

Verè igitur magnum & adorand-
 um est mysterium huiusce sanctif-
 simæ & ineffabilis cõiunctionis, quæ
 humana omnia vincula & omnem
 naturæ facultatem longè superat, a-
 deò vt meritò nobis sit cum Apostolo
 exclamandũ: mysterium hoc coniun-
 ctionis Christi & Ecclesiæ esse quàm-
 maximum.

1. Cor. 15.

De Temp.
Ser. 109.

Cæterū antequā discedamus ab hac Apostoli meditatione, non erit alienum, in memoriam redigere quæ de utroque Adamo idem Apostolus alio in loco nobis tradidit, his verbis. *Sicut omnes moriūtur, ita & in Christo omnes uiuificabuntur.* Et paulò post, *Factus est prior homo Adamus in animā uiuente: posterior uerò Adamus in Spiritū uiuificum.* Ecce tibi duo Adami inter se comparati: atq; ita, ut in priore moriamur: in posteriore uiuamus eam uitam cuius futura est summa beatitas, die illo felicissimo & expectatissimo Resurrectionis mortuorum: de qua sic Christus: *Qui edit meam Carnem & bibit meum Sanguinem, habet uitam æternam, & ego excitabo eum in nouissimo die.* Ad quod alludens Augustinus, Parentes, inquit, ad uitam, Christus & Ecclesia. Est autē obseruandū hoc loquendi genus, *Mori in Adamo, & uiuere in Christo* (quem admodum etiam admonuimus in principio huiusce disputationis). Nam ita significatur ea coniunctio quam cū utroq; habemus.

habemus. Sic igitur libet ratiocinari. Si morimur in Adamo quia sumus cum Adamo coniuncti naturali participatione: (vnde enim propagatio culpæ, nisi ex propagatione naturæ?) nonne, obsecro, vitam spirituales in Christo vivimus, propter spirituales ipsius Christi participationem? Quod si ea vis naturæ indita fuit Adamo, vt per generationem naturalem nos sui participes faceret, quantumvis licet iam pridem mortuus: nonne lógè maiori ratione Christus in æternum vivens, in cœlū sublatus, omnique gloria & honore coronatus, hanc vim habebit, vt per Spiritum regenerationis, mirando, ineffabili & *ἄσπευματόν* modo: (curius tamē effectum pij in animis suis perferunt) nos reddat sui ipsius participes? Quid? Num id quod est supra naturam minus poterit, quàm natura? Atqui, hoc diceretur inconstantissimè. Iam autē ex Paulo didicimus, cōiunctionem Christi & Ecclesiæ esse mysticam: nec in dubium reuocari potest, quin omne mysticū sit *ἄσπευματόν*

& supra naturam, ut iam antè admo-
numus. Et verò, huius rei Paulus ipse
testis est locupletissimus, qui de natu-
rali coniugij cõmunionè differens, af-
surgit ad magnũ illud mysteriũ quod
in Christi & Ecclesiæ cõmunionè
cõtemplatur. Quamobrem (est enim
nobis ad Apostolicam similitudinem
redeundum) cocludimus, eos Euam à
priorè Adamo, & Ecclesiã ab Adamo
posteriorè, qui Christus est, diuellere:
qui veram Ecclesiæ cum Christo con-
iunctionem, verãque ipsius Christi
participationem esse negant.

Consimilia pleraque argumèta pe-
ti possunt ex Scripturæ locis antè à no-
bis commemoratis: qui stare non pos-
sunt, nisi istorum euertatur sententia.
Atqui Scripturæ loci sunt *ἐξ ἀνάγκης* fir-
missimi. Ergo & *ἐξ ἀνάγκης* istorum
sententia euersa est.

ARGUMENTVM X.

¶ In S. Cœna non est vera Corporis
Christi & Sanguinis eius, adeoque
ipsius

ipſius Chriſti participatio. (quemadmodum iſti negant.) Ergo in S. Cœna nec eſt vera commemoratio Paſſionis Chriſti: nec ſunt vera beneficiorũ Chriſti ſignacula (quod tamen utrunque iſti affirmant.)

Conſequens iſti perhorreſcunt.

Ergo & Antecedens perhorreſcant neceſſe eſt.

Conſequẽtia patebit ex genuina vocabulorũ ſignificatione. Nã ſi in S. Cœna mortẽ Chriſti cõmemoras: ecquid, obſecro, cõmemoras? Nimirum id ex Pauli verbis diſcendũ eſt: *Qui proprio Filio nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eũ, quomodo nõ etiã cũ eo nobis omnia donabit?* Non poteſ igitur verẽ de Chriſti Paſſione cogitare, quin ſimul credas, tibi hac ratione Chriſtũ datũ eſſe, vt, cũ Chriſto, omnia ipſius Chriſti beneficia percipias. Huc etiam ſpectãt loci conſimiles: *Filius datus eſt nobis. Ita Deus dilexit mundum vt Filium ſuum unigenitum dederit, vt quiſquis credit in eum non pereat, ſed habeat vitam aternã. Pater meus dat vobis panem illum cœleſtem. Panis*

Rom. 8.

Eſa. 9.

Ioan 3

Ioan. 6.

enim ille Dei est qui de caelo descendit, & dat vitam mundo, &c. Iam si usquam aliàs nobis datur & offertur Christus, id fit Cœnæ Dominicæ mysterio celebrando, ubi ad ipsam prædicationem Euāgelij Sacra symbola accedunt. Atque id clarissimè testatur ipsa Christi verba: *Accipite, comedite: hoc est Corpus meum.* Quæ quidem nullius momenti fuerint, si Christus à piis credentibus accipi non possit. Notum est enim, Dare & Accipere esse relata. Nec ullus est vel tantillū in τρόπιον ἐπισήμους exercitatus, cui non perspecta sit natura & vis Relatorum: ex qua videlicet statuendum est, id dari non posse, quod accipi non potest: & contra, id quod dari potest, accipi posse. At Christus ipse datur piis & credentibus. Quare Christus à piis & credentibus accipitur: nempe spiritualiter, per fidē, efficacitate sancti Spiritus in animis nostris supra omnem naturam operantis. Si quis igitur dicat, nos omnia quidem beneficia Christi accipere, sed non Christum ipsum: id contradictionem implicabit

(vt Scholastici loquuntur.) Nam Christus ipse est donum ac beneficium longè præstantissimum, quod nobis confertur. Sic enim Esaias. *Puer nobis natus, Filius nobis datus est.* Et Paulus: *Quomodo non cum eo omnia nobis donabit?* Audi: **CUM EO.** Datur ergo Christus, & cū Christo reliqua omnia Dei beneficia conferuntur. Tu verò manifestè Paulo contradicens, Omnia nobis donabit sine eo, inquis. Porrò si in S. Cœna sunt tantum signacula beneficiorum, cur tibi in manus illa signacula traduntur? Si signa, cuius rei signa sunt? si obsignant, ecquidnam est quod ab illis obsignatur? Urget enim ratio ac natura Relatorum, vt antè diximus. Iam ipse Christus tollit omnem dubitationem, qui panem vocat Corpus suum, & poculum itidem vocat Sanguinem suum: quæ quidem sacra Symbola, & vt loqueris, Signacula, quæ fidelibus dantur, significant & obsignant Christi Corpus & Sanguinem ipsumque a deò Christum illis dari. Alioqui essent signa sine significatione: hoc est, Signa

Esa. 9.

Rom. 8.

non signa:qua ignorantia Philosophi
dicunt nullam esse crassiorem.

ARGUMENTVM XI.

SI Sacramentũ Baptismi nobis pro-
ponit coniunctionem nostri cum
Christo: Ergo id etiam de S. Cœna di-
cendum est.

Verum est Antecedens.

Verum igitur & Consequens.

Probatio

Connexum est perspicuum ex na-
tura & analogia vtriusque Sacramen-
ti. Quinetiam ipsa cõiunctio magis ex-
primitur in S. Cœna, vt apparet tum
ex verbis Christi, tum etiam ex ipsis si-
gnis in Cœna Domini propositis, eo-
rumque natura & significatione.

Antecedens probatur ex sequenti-
bus locis.

Col. 2.

*Consepulti cum Christo per Baptismum,
per quem etiam cum eo resurrexistis per fi-
dem Dei efficaciter agentis, qui excitauit eu-
m ex mortuis: vósque mortuos in peccatis &
preputio carnis vestrae cum eo viuificauit, cõ-
donatis vobis omnibus peccatis.*

Si cum

Si cum eo plantati coaluimus conformatio- Rom. 6.
ne mortis eius, nimirum etiam Resurrectio-
nis conformatione coalescemus.

Quicumque in Christo baptizati estis, Chri- Gal. 3.
stum induistis: & pleraque consimilia.
 Adde, quod Veteres identidem di-
 cunt, nos per Baptismum in Christum
 inferi, adeò vt de Cõsequentis verita-
 te non sit dubitandum.

ARGUMENTVM XII.

SI, qui prætermiffa Substantia, in solis
 ipsius substantiæ accidētibus adhæ-
 rescunt, in nulla scientia tolerandi
 sunt, nedum in Theologia, scientia-
 rum regina: Certè qui in S. Cœna solã
 commemorationem mortis Christi
 & Signacula tantùm beneficiorum e-
 ius, nõ autem veram Communionem
 cum ipso Christo Θεωσθησάντων, ac proin-
 de cum Corpore & Sanguine eius cõ-
 stituunt, non sunt tolerandi.

Connexi ratio est in promptu. Nam *Probatio*
 vocabula hæc, Christus, Corpus, Ca-
 ro, Sanguis, Substantiam significant,
 c. ij.

At Christi Mors & eius beneficia, inter accidentia numerantur. Est igitur iniquissimum, sola Christi beneficia proponere, non autem ipsum Christum, verum Deum ac verum hominem, qui seipsum pro nobis tradidit, ut æterna felicitate potiamur. Equidem mirari satis non possum, quid istis in mentem venerit, qui quum maximè videri velint à crassis Pontificiorum commentis alieni, nouo tamen modo ad Pontificiorum Transsubstantiationem alludant. Nā Pontificij panis substantiā ab ipsius panis accidentibus ita diuclunt, ut putent accidentia panis sine panis substantia ore percipi. Isti autem Passionem Christi & eius Merita ac beneficia, sine Christo, hoc est, sine vera cum ipso Christo communiōe proponunt. Sed de his hæctenus: nimis enim longum esset omnia incommoda recensere quæ ex istorum opinione consequuntur: & (quemadmodū alicubi dixit Augustinus) non semper omnes errorū rami sunt sigillatim feriēdi, modò radices ipsæ fuerint amputatæ.

putata. Iam igitur nobis ad Obiectiones aduersariorum respondendum est.

Cap. IIII.

Vi mendacij & erroris patrociniū suscepērūt, eos perinde facere dicebat Chrysoſtomus, vt qui pu-

*In Matth.
hom. 67.*

tres parietes albo tectorio illinūt. Sic enim solent homines mendacium adumbrata quadam veritatis similitudine cōmendare. Posteaquam ergo veram de vera Christi nobiscum communionē sententiā expressis Scripturæ locis confirmauimus, & eos qui contrariam sententiam sequuntur, ex eadē scriptura refutauimus: eò iā nos huius Disputationis ratio ac methodus prouexit, vt fundamenta quibus illi nituntur, diruenda sint, eaque dissoluenda argumēta quæ aduersus nostram sententiam solent obiicere. Sic enim facilius errores detegūtur, & detracto obiectionum integumento, atque (vt cum Chrysoſtomo loquamur)

70 DE SPIRIT. MANDUCAT.
albo tectorio sublato, putres istorum
parietes omnium oculis patebunt.

OBIECTIO I.

SI in Cœna Domini māducatio Cor-
poris Christi & potus Sanguinis ip-
sius spiritualiter intelligi debent, vt
plerique omnes agnoscunt: Ergo
debent non de ipso Christi Corpore
intelligi: sed de Christi beneficiis &
imprimis de fructu mortis & sacrificij
ipsius. Nā Apostolus spiritualibus spi-
ritualia comparabat. 1. Cor. 2.

Consequencia patet: quia Corpus
Christi non est spiritus, sed est verum
ac naturale corpus, quemadmodum
agnoscunt omnes Orthodoxi: hære-
ticis cōtrā sentientibus iam pridē pro-
fligatis.

RESPONSIO.

Fallit Cōsequens: nititur enim hac
falsa hypothēsī: Nihil potest in-
telligi

telligi spiritualiter de Christi vero & naturali corpore: quod est falsissimum. Etenim cōfundunt hęc duo, spiritū, & spirituale, & opponūt Spirituale Corpori. Error *παρὰ τὸ ὅλημα τῆς λέξεως*. Et rectè monent Philosophi, in argumentis à Coniugatis sæpe latere Homonymias, quia in illis verba potius quàm res considerantur. Profertur igitur *ἐνσασι* ex Paulo. *Nos post-hac neminem nouimus secundum carnem: quod si etiam nouimus Christum secundum carnē, nunc tamen non amplius nouimus. Si quis igitur est in Christo, noua creatura est, &c.* Quinetiam, tametsi humana Christi natura non est spiritus, tamen quomodo vnquam poteris nisi spiritualiter intelligere, humanam Christi naturam à *λόγῳ* in vnionem Personæ assumptam, ex Spiritu sancto conceptā, natam ex Virgine, incomprehēsis Deidonis exornatam, in cælum sublatā, præfulgētem omni gloria ac maiestate? Quomodo possunt, nisi spiritualiter, hęc verba Pauli intelligi? *Magnū est pietatis mysterium. Deus con-*

2. Cor. 5.

1. Tim. 3.

1. Ioan. 1. *spicius factus est in carne, inquit. Idem
 dicendum est de his locis. Quod audi-
 uimus, quod vidimus oculis nostris, quod spe-
 ctauimus, & manus nostrae contrectarunt de
 1. Ioan. 1. sermone vitae. Nam vita patefacta est & vi-
 dimus, & c. Sermo ille Caro factus est & com-
 moratus est inter nos. & spectauimus gloriã
 eius, gloriã ut unigeniti egressi à Patre, & c.
 1. Timoth. 2. *Vnus est Mediator Dei & hominum homo
 Christus Iesus, & c.**

Ratio consequentiæ quam afferunt,
 planè nulla est. Nec enim hæc sunt cõ-
 traria: Corpus Christi est verum ac na-
 turale Corpus: Ergo non manducatur
 spiritualiter. Item: si manducatio Cor-
 poris Christi debet intelligi spirituali-
 ter: sequitur, iam non esse corpus, sed
 spiritum. Error est μεταβασις à modo
 ad rem ipsam. Itemque: error ὡς τὸ
 ἐπὶ ὄμρον, præter errorem iã supra à no-
 bis annotatum, ὡς τὸ χῆμα τῆς λέ-
 ξεως. Quos omnes errores sequētibus
 incommodis obruimus.

Si valet superius Connexum ab ad-
 uersariis allatum, ergo nihil credi po-
 test de Christi Corpore, ac proinde
 periret

periret certissima & salutaris fides de Christo Mediatore. *Αδύνατον* & blasphemum. Consequentia patet. Nihil enim potest credi nisi spiritualiter, & ipsa fides est spiritualis.

Item, ut superioris illius cōnexi falsitas sit dilucidior, detrahamus similitudinem, & metaphoricum loquendi genus proprio loquendi genere commutemus. Māducatio Corporis Christi est arctissima cum Christo coniunctio (vtri à nobis suprā copiosè fuit explicatum) adeò ut ipsum Christū verè possideamus. Sic igitur ratiocinemur.

Si valet superius Aduersariorū conexum: ergo nulla poterit esse Ecclesie coniunctio cū Christo. *Αδύνατον* & *ἄθεόλογον*. Ratio est quia Christus est verus Deus & verus homo, vero & naturali corpore præditus: & fideles ex quibus Ecclesia constituitur, sunt homines, vero & naturali corpore præditi: ipsa autem Christi & Ecclesie cōiunctio est spiritualis, quia mystica, ut docet Paulus.

Adde quòd sequeretur, nullam esse

Heb. 12.

cōmunionem sanctorum inter se, quā esse spirituale nemo Christianus negauerit. Quinetiam, fideles in terris adhuc peregrinantes coniunguntur cum beatis spiritibus in cœlo existentibus: *Accessistis*, inquit Apostolus, *ad Ierusalem cœlestem, ut myriadas Angelorū conuentum & Ecclesiā primogenitorum qui conscripti sunt in cœlis & Iudicem vniuersorum Deum, & spiritus iustorum consummatorum.* postea subiicit: *Et ad noui Testamenti Mediatorem Iesum, & Sanguinē aspersionis præstantiora loquentem quā loqueretur sanguis Abel.* Hęc Apostolus quæstionem hanc definiens.

Item sequeretur, nullam esse posse inter homines amicitiam, adeoq; nihil amari quod corporale sit, alioqui (si istis credimus) necesse esset, homines & quicquid est corporale conuertere in naturam planè spiritualem: quia amicitia est aliquid spirituale, & in ipso animo existens.

Item: sequeretur, res diuinas & mysticas esse inferiores rebus terrenis *Αδωρατον* & per absurdum.

Conse-

Cōsequētia patet: Nā in rebus terrenis potest fundi possessio haberi ac retineri animo, nec propterea fundus definit esse res corporalis & terrena.

Item: sequeretur, vim alēdi quæ est *ἐσθίουσης* in pane, non posse in panē cōsiderari, quum tamen extra panē considerari non possit. Et consimilia plæraque in hanc sententiam.

Locus Pauli quem citant, nō debet 1. Cor. 2. ita intelligi, quasi loquatur de solis spiritibus. Sed, Paulo spirituale est, quod ad vitam cælestem pertinet, & est à crassis terrenis que hominum sensibus remotum. Itaque ipsos homines vitam illam spiritualem viuentes vocat Spirituales: eos autem appellat *ψυχικῶς*, qui rebus terrenis adhærescunt.

Quare, loco superioris hypothese ab Aduersariis propositæ, quæ falsissima est, substituamus hoc Theorema Theologicum & verissimum. Quæcunque in Theologia dicuntur de aliqua corporali substantia, & sunt mysticè intelligenda, illa pertinent

Ioan. 6.

quidem ad ipsam corporalem substantiam, sed tamen modo spirituali, non autem corporali. Exempli gratia: *Caro mea verè est cibus*, inquit Christus. Constat autem, cibum hunc non esse corporalem cibū: ac proinde esse mysticè & spiritualiter intelligendum. Sic enim ipse Christus: *verba quæ loquor vobis spiritus sunt & vita sunt*. Ex quo efficitur, non, vt isti cōcludunt, Carnem Christi in Spiritum esse cōuertendā, sed potius eum modum quo ipsa Christi caro cibus intelligitur, spirituales, non autem crassum & corporalem esse. Nam res ipsa, non est modus rei. Et ipsa intelligentia est quidem de re, sed tamen est in animis nostris: & sic de re corporali intelligentia est spiritualis. Quod si Metaphysicis notū est, quanto magis Theologis?

Alius error: quod quum isti in Cœnæ Domini mysterio tantopere urgēt corporalem substantiā in Christi Corpore, videntur Christum ipsum diuelere, nec aliquid aliud spirituale considerare in S. Cœna, quam ipsa Christi beneficia.

beneficia. Quod quidem est ingens
Job. 5. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. in Theologia. Nec enim
 vel Caro Christi ab eius Sanguine, vel
 Caro & Sanguis ab Anima, vel tota
 Humana natura à Deitate Christi, nec
 vis viuifica quæ est in Christo ab ipso
 Christo, nec efficacia, ab efficaciter a-
 gēte diuelli debet, nec etiã potest: quæ
 admodũ suprã admonuimus. Sic enim
 Christus: *Panis ille Dei is est qui de cælo de-
 scēdit, & dat vitã mundo. Ego sum panis ille
 vita. Descendi è cælo vt faciam non volun-
 tatem meam sed voluntatē eius qui misit me.
 Ego sum panis viuificus qui è cælo descendi,*
 &c. Totus igitur Christus in hoc my-
 sterio considerandus est. Quanquam
 enim expresse reuocatur ad Mortem
 Christi, quum fit nominatim mentio
 Corporis pro nobis oblatis, & Sanguinis
 effusi pro nobis, vt amplectamur v-
 nicum illud & salutare sacrificium pro
 nobis factum in ara crucis: tamē sacri-
 ficium non cōstat sola victima, neque
 fieri potest sine Sacerdote, nec actio
 sacrificij potest à victima separari. Chri-
 stus autem est simul Sacerdos & victi-

Ioan. 6.

i. Timo. 2. ma, *Qui semetipsum dedit Redemptionis*
 Heb. 9. *pretium pro nobis*, inquit Apostolus, *Itē:*
Per Spiritum aeternum, semetipsum obtulit
inculpatum Deo per immolationē sui ipsius
patefactus est, &c. Itaque si fatentur ad-
 uersarij nos esse beneficiorum Chri-
 sti participes in sacra Cœna, & imprimis vnici illius Sacrificij pro nobis oblati: fateatur ergo necesse est, nos esse totius Christi participes. Quandoquidem in hoc singulari Sacrificio, Christus non tantum fuit victima, sed etiam Sacerdos seipsum offerens pro nobis. Ad quod illi quum non animaduertant, profectò, nihil tale cogitantes (vt ego quidē existimo) Christum diuellūt, ac propterea Christum non habent, qui non potest esse Christus, nisi sit totus.

Sic igitur retorqueamus in Aduersarios ipsorum argumentum.

Si in sacra Cœna sumus spiritualiter participes beneficiorū Christi atque imprimis sacrificij ipsius: (vt volunt) Ergo sumus in sacra Cœna spiritualiter totius Christi participes: quia
 sacrifici-

sacrificium Christi sine toto Christo intelligi non potest, propter eam rationem quã diximus. Ne nobis sit repetendum quod iam antè à nobis cõfirmatũ est, hoc esse maximum Christi beneficium, quòd semetipsum nobis largiatur spiritualiter & vera fide perfruendum.

Sed iã alias Obiectiones audiamus, quę licet omnes propemodũ ad hanc primam reuoluantur, non tamen erit inutile singulas recensere & excutere, vt res ipsa fiat planior, & nostrę sententię veritas magis magisque luceat, ante omnium oculos constituta.

OBIECTIO II.

SI homines cum Christi Corpore in sacra Cœna coniunguntur & communionem habent, aut id fit per contiguitatem, aut per commixtionem & crassam confusionem. At homines non coniunguntur cum Christi Corpore per contiguitatem. Est enim in cœlum receptum: homines autem

facram Cœnam celebrantes, sunt in terra. Rursus, commixtionem & crassam cōfusionem cum Christo Orthodoxi omnes refugiunt. Nullo igitur modo homines in S. Cœna cum Christi Corpore coniunguntur.

Connexum est perspicuum, si enumeremus modos quibus corporeæ substantiæ inter se coniunguntur. At Corpus Christi, & homines inter corporeas substantias numeramus.

RESPONSIO.

FAllit Cōnexum. Error est *ὑπερὰ τὸ ἐπιπέδον διαπέσεως*: quod ita doceo. Corporeæ substantiæ coniunguntur, vel modo corporali, vel spirituali modo. Licet enim homines numeremus inter corporeas substantias, non sunt tamen sola corpora, sed animo & corpore præditi sunt. Quare superior distributio locum habet in cōiunctione corporali. At in spirituali minimè. Atq; ut id pateat, proferamus *ἐν ἀσείῃ* aduersus superius illud cōnexum

xum, quæ simul erunt totidem incōmoda quibus aduersariorum obiectio refelletur.

Inter homines ipsos ea vis est amicitia, vt alij cū aliis beneuolentiæ vinculo cōnectantur, maneâtq; illa coniunctio, licet amici locorū spatii distincti sint. Ac proinde neque cōtigitas sit, neque permixtio, vel confusio.

Coniugū coniunctio manet & perdurat inter ipsos coniuges, quantumvis licet locorū interuallo inter se distantes.

De fidelibus Hierosolymitanis sic Lucas, *Multitudinis, inquit, eorum qui crederant erat cor vnum & anima vna.*

Act. 4.

Fideles vbicūque terrarū sint arctissimo cōiunctionis vinculo inter se devinciuntur: quippe quum sint eiusdem corporis mēbra, vt eleganter Cyprianus docuit variis similitudinibus, *Solis, fontis, & arboris.* Tamen si autē hæc coniunctio animorum est, (est enim spiritualis coniunctio) non tamen soli hominum animi sunt membra Ecclesie in terris militantis, sed ipsi homines
f. j.

De vnit. Ecclē.
clēx.

animo & corpore constantes & eiusdem
fidei & Charitatis vinculo coniuncti.

2. Cor. 7.

Phil. 1.

1. Theff. 2.

Coloff. 2.

4. Cor. 5.

1. h. 65.

Paulus dicebat Corinthios esse in
corde suo. Se tenere Philippenses in
corde. Se conspectu quidem orbatum
esse Thessalonicensibus, sed non ani-
mo. Se quantumuis corpore absen-
tem, tamen esse spiritu cum ipsis Co-
lossensibus, & eorum ordinem cerne-
re. Se corpore absentem, spiritu præ-
sentem affuturum Corinthiis, & eius-
modi complura, ex quibus elucescit id
quod diximus de spirituali coniunctio-
ne inter eos qui locorum interuallis
disiuncti sunt. Sed iam ulterius pro-
grediendum est. Quum enim agimus
de Corporis Christi manducatione
in Cœna Domini, hoc est, de artifi-
sima nostri cum ipso Christo coniunctio-
ne: loquimur de re quæ non modo sit
spiritualiter, sed etiam supernaturali-
ter & *ὑπερφυσικῶς*. Quòd si non esset, v-
tique Apostolus non exclamaret. My-
sterium hoc magnum esse. Nobis igitur
sermo est de Christo, ac propterea
non

non de re tantum naturali, sed de
 Θεωσώπρω Deo ac homine, Dei & ho-
 minum Mediatore, totiusque naturæ
 Domino: cui si qui non concedat, ut
 possit nos verè secum & spiritualiter,
 & plusquam naturaliter coniungere:
 quomodo credat futurum, ut ille ipse
 Christus nobis mortalibus immorta-
 lem, æternamque vitam largiatur? I-
 taque mysterium hoc enarrans Chri-
 stus: *Qui edit meam Carnem, & bibit*
meum Sanguinem, habet vitam æternam
& ego excitabo eum in nouissimo illo die.
 Ex quibus verbis duo colligimus ex
 quibus tota hæc quæstio definitur.
 Primum, quum de sanctissimo hoc
 mysterio cogitamus, attollendos es-
 se animos longè supra res terrenas, ita
 ut statuamus, eum posse nos secum
 spirituali & supernaturali modo ve-
 rè coniungere, qui potest nos excitare
 ex mortuis. Deinde, manducatio-
 nem Corporis Christi, licet spiritualis
 sit, nõ tamen solis animis, sed etiã ipsis
 corporibus prodesse, suo tẽpore tan-
 de aliquando, viuifica Christi virtute,

Ioan. 5.

resurrecturis. Sic igitur in superius Ad-
versariorum Connexū ratiocinemur.

Si verū est quod volunt, Fideles nō
coniungi nec habere communionem
cum Christi Corpore, quia, quum sint
ipsi corporei, necesse esset illam con-
iunctionem fieri per contiguitatē, vel
per commixtionem & confusionem,
quę tamen omnia Orthodoxi reiiciūt:
Si, inquam, hoc verē connectitur: Er-
go Christus cum fidelium corporibus
nullam habet communionem. *ad vva-*

1. Cor. 6.

rov. Sic enim Paulus. *An ignoratis cor-
pora vestra esse membra Christi? &c.* Item:
si corpora fidelium nullam habent cō-
munionem cum Christo: non igitur
resurgent ad vitam æternam. Quod
absit vt vel cogitemus. Iam si spiritua-
lis illa & mystica Christi cum fideli-
bus, hoc est, cum fidelium, non animis
tantūm, sed etiam corporibus coniun-
ctio negari non potest: obsecro te, cur
negabis spiritualem & mysticā Cor-
poris Christi nobiscum coniunctio-
nem? Cur non illa ipsa virtute qua po-
test nos totos secum coniungere, po-
terit

terit se totum coniungere nobiscum?
 Atque ut id nō negemus, faciunt hæc
 Christi verba significātissima: *Qui mā-*
dacat meam Carnem & bibit meum Sangu-
inem in me manet & ego in eo.

Ioh. 6.

Duos igitur eosdēque gravissimos
 errores admittunt Aduersarij: vnum,
 quòd communionem Corporis eo lo-
 co habeant quo vulgò habentur cor-
 poræ rerum naturalium, adeòq; sen-
 sus expertium coniunctiones, neq; co-
 gitant, hīc agi de Christo Θεανθρώπῳ,
 & de coniunctione spirituali, mystica,
 supernaturali: quippe quæ fit per fidē
 efficacitate Spiritus sancti. Solus enim
 contactus Corporis Christi non viui-
 ficaret, nec omnes illi qui manibus
 Christum cōtrectarunt, vitam habue-
 re: sed illi demum qui ipsum vera fi-
 de contigerunt. Cuius rei argumento
 est, quòd quum Christus à turba pre-
 meretur, tamen quum eius vestem mu-
 lier illa quæ fluxu sanguinis laborabat
 cum fide terigisset, tūc demum Chri-
 stus: *Quis me terigit?* inquit. Nā Chri-
 stus fide tangitur, ut ait Augustinus.

Luc. 8.

De verb. D.
Ser. 60.

Alter error est: quòd ita de fidelibus loquuntur, vt si essent sola corpora, cuiusmodi sunt lapides, ligna, plantæ & cætera eiusmodi: ac propterea censent, Corpus Christi non posse cõiungi cum fidelibus, nisi eo modo quo lapides, ligna & plantæ inter se cõiunguntur. Atque hæc, non vitia tantum, sed etiam flagitia à piis mentibus & ab omnibus Theologicis disputationibus arcenda sunt.

OBIECTIO III.

SI in hac Enuntiatione: In Cœna Domini fideles māducant Corpus Christi, vocabulum Manducandi, per similitudinem intelligēdum est: Ergo vocabulum Corporis nō erit intelligēdum in propria significatione. Ac proinde exponendum erit de ipsius Christi beneficiis.

Cōsequētia patet. Quia hæc est Enūtiationis natura, vt vnū de vno vel affirmet vel neget. Quòd si pars Enūtiationis per similitudinē, altera propriē intelligatur, non videbitur vnum de vno

vno affirmari.

RESPONSIO.

FAllit Cōsequentia: nihilq; præsidij
habere potest ex subiecta ratione.
Nam in Enuntiatis, verborum sensus
potius quàm verba ipsa spectāda sunt:
præsertim in Theologicis Enuntia-
tis. Euangelium (inquit Hieronymus) In Epist. ad Gal. cap. i.
non est in sermonum foliis, sed in ra-
dicerationis. Et Hilarius ex verbis sen-
sus, ex sensu ratio, ex ratione veritas.
Proferamus igitur *ἐνς αἰώνις* locupletif-
simas quibus hoc Aduersariorum ar-
gumentum refellatur. Simon Bar-Io- Matth. 16.
na est petra. Item: Christus super hanc
petram ædificat Ecclesiam. In superio-
ri Enuntiato, vocabulum Petrę vsur-
patur per similitudinem: at vocabu-
lum Simonis in propria significatione
vsurpatur. Itémq; in posteriori Enūtia-
to: verbū *Ædificandi* per similitudinē
intelligendum est. At vocabula, Chri-
sti, & Ecclesiæ, non item. Sunt eius-
modi sexcenta ex quibus superior ob-
iectio redarguitur. Quare nobis potius

De Genes.
ad lit. libr.
11. c. 31.

audiendus erit Augustinus ita de hac re differens. Non propter unius verbi translationem totum figuratè accipiendum est, inquit. Præterea, sequeretur ex isto Aduersariorum argumento, in institutione S. Cœnæ, Corpus Christi esse similitudinem Corporis Christi (quo in errore sunt Pontificij Scholastici, qui dicunt Corpus Corporis, & Sanguinè Sanguinis esse Sacramētum.) At enim satis perspicuum est, Symbola esse constituenta in pane & vino, quippe quæ sint signa & sigilla Corporis & Sanguinis Christi. Quòd si rursus Corpus & Sanguis signa sunt, ecquonam tãdem erit deueniendum. Verum enim uero Christus ita de suo Corpore & Sanguine loquutus est: *Quod pro vobis traditur. Qui pro vobis funditur.* Corporis autè similitudinem fuisse pro nobis traditã, aut similitudinem Sanguinis pro nobis fusam, inter Christianos, ne fando quidem auditũ est. Sed hac de re nobis erunt plura dicenda in disputatione de Sacramentali mädicatione Corporis Christi. Rursus aliud est incommodum

modum quo isti maximopere vrgentur. Sequeretur enim ex eorū ratiocinatione, Corpus Christi esse similitudinē beneficiorū ipsius, quod loquendi genus, ne ipsæ quidem aures ferre possunt. Corrigamus igitur superius Aduersariorum Cōnexum: & quia illi nobis suo more *ἰσοδοξία* in Theologia loco veri Theorematis obtrudunt: reponamus verū hoc præceptum, cum in aliis disciplinis, tum in Theologia vtilissimum.

Quotiescunque in Enuntiatione Theologica vocabulum aliquod, per similitudinem vsurpatur: tum, vt accuratè expendatur Enuntiatio, Metaphoricum vocabulum, quoad eius fieri potest proprio vocabulo commutetur, vt verus ac proprius Enuntiationis sensus, ex veris ac propriis vocabulis elucescat.

Quanquam, hîc admonendi sumus, quum de rebus diuinis agitur, vix ac ne vix quidem fieri posse, vt à vocabulis Metaphoricis abstineamus. Et enim ea est tum rerum diuinarum sub-

De Patient.
Iob. hom.

4.

sublimitas, tum ingeniorum nostrorum tarditas atque ignorantia, ut res diuinas verbis satis dignis ac verè propriis exprimere non possimus. Rectè enim Chrysostronus, In rerum diuinarum sermone, verba rebus inferiora esse dixit. Atque hæc de nostra Eñūtiatione in qua vñum de vno dicitur contrà quàm isti existiment.

OBIECTIO IIII.

SI Sacra Cœna instituta fuit à Domino, ut animæ nostræ nutriantur in vitam æternam: Ergo nomine Corporis & Sanguinis Christi aliquid spirituale intelligendum est, ac propterea non ipsum Corpus, nec ipse Sanguis.

Consequentiã patet ex vi Relatorum. Vt enim Corpus nutritur ex re Corporali, ita anima ex re Spirituali nutrienda est.

RES-

RESPONSIO.

FAllit Connexum hypotheticum.
 Primus error *Ἐστὶ τὸ αὐτὸ ἀγνοῖαν τῆς λέξεως*. Nec enim planè de eadè re loquitur de qua nos loquimur, nec eodem modo dicimus, Corpus Christi esse cibum animarum nostrarum: nō quia est corporea quædam Substantia, sed quia est Corpus Christi Filij Dei & Mediatoris inter Deum & homines, summique illius Pontificis qui semetipsum in cruce pro nobis obtulit. Itaque non hæremus in Corpore, quatenus est simpliciter Corpus: (quis enim nescit animas nostras ex corporea substantia nutriri nō posse?) sed simul cum Christi Corpore totum Christū intelligimus, & intelligendum esse iā suprà confecimus, ne quis integram salutem à diuiso Christo sperare vnquam audeat. Vt enim non est Christus, nisi sit Christus totus: ita non est salus, nisi sit integra salus. Nam hæ res diuisionem

Ioan. 6.

non admittunt. Christum autem esse
 verum animæ cibū qui negat, ille non
 credit his Christi verbis: *Caro mea verè
 est cibus & Sanguis meus verè est potus. Pa-
 nis ille Dei is est qui de cælo descendit & dat
 vitam mundo. Ego sum panis ille viuificus
 qui de cælo descendi, &c.* Verū, age, vt
 res fiat etiā nū dilucidior, paulò ac-
 curatius expendamus hoc Enuntiatiū.
 Caro Christi siue ipse Christus, est ci-
 bus animæ quo anima nutritur in vi-
 tam æternā. Hic, *Cibi, &, Nutriendi,* vo-
 cabula per similitudinem vsurpari, nō
 tantū agnoscunt, sed etiam vrgent
 Aduersarij. Ac proinde contendunt,
 nomine Corporis & Sanguinis aliquid
 tantū spirituale intelligendum esse:
 quando quidem, inquirunt, animus ex
 re spirituali nutriendus est. Verū enim-
 vero si verbum Nutriendi, hic per si-
 militudinē vsurpatur, cur illud ipsum
 retines, tum quum vis rem ipsam de-
 tracto similitudinis ornatu nudam ac
 simplicem proponere? Nam satis con-
 stat, verbum, *Nutriendi,* ad animum
 nisi per similitudinem transferri non
 posse.

posse. Ergo in redditione similitudinis non fuit retinendum idem verbū Metaphoricè vsurpatum, siquidem velis accuratè *ἐπιλυθῆναι*. A tenim ratio similitudinis vocabuli *Nutriēdi*, necessariò postulat, vt animi nostri arctissimè cū Christo *Θεὸν ὁμοιωθῆναι* coniungantur, & sint eius participes, vt ex illo vitā hauriant: tūc enim Corpus nutritur cibo, quum cibum illum sumpsit, & eum arctissimè sibi coniunctum, adeòque assimilatum habet. Id quod iam antè nobis copiosius fuit demonstratum. Ecce quomodo ipsum tuum argumētum & natura relatorum qua niteris, nostram sententiam cōfirmat. Etenim quis est cibus quo nutriūtur, hoc est, foventur ac sustentantur animi in vitam æternam? Respōdet Apostolus: *Christus factus est nobis Sapientia, Iustitia, Sanctificatio & Redemptio.*

1. Cor. 1.

Rursus: quomodo nutriuntur animi & fiunt illius Sapientiæ, Iustitiæ, Sanctificationis & Redemptionis participes? Nimirum *per fidem*, inquit idē Apostolus, quæ nos efficacitate S. Spiritus

Ephes. 2.
&c.

arctissimè cum ipso Christo coniungit. Quòd si Sapièntiam, Iustitiam, Sanctificationem & Redemptionem puteste posse habere, ita vt ipsum Christum non habeas, id Apostolus nõ patitur. Sic enim ille: *Ex ipso estis in Christo Iesu, qui factus est nobis Sapientia, Iustitia, Sãctificatio, & Redẽptio.* & ipse Christus: *Ego sum panis ille viuificus: & alibi: Ego sum vita: & pleraque eiusmodi: in quibus vocabula Personam ipsam Christi significantia obseruanda sunt.*

IOAN. 6. &
14.

Secundus error: quòd isti concludunt, id necessariò esse spiritum, cuius consideratur spiritualis coniunctio. Error *ἡ δὲ τὸ ἐπὶ ὄμωον* suprà iam à nobis refutatus. Quid? nonne ipsa Beatorum corpora post mortuorũ resurrectionem erunt spiritualia? Et quidem, ait Apostolus: sed non erũt propterea spiritus. Sic enim Christus de Corpore suo post resurrectionem (cui nostra aliquando futura sunt *σώματα*) inquit Paulus) *Contrectate me, spiritus carnem & ossa non habet, sicut videtis me habere.*

Philip. 3.
Luc. 24.

Tertius

Tertius error iam in superioribus notatus. Quòd nihil hic spirituale intelligunt præter beneficia Christi. At enim omnia iam sunt in Christo spiritualia, quò etiam gloriosum Corpus, post Resurrectionem, spirituale ab Apostolo dicatur. Quo fit ut idem Apostolus vocet Christum, Adamum cœlestem.

Item, *factus est prior homo in animã viuentem: Posterior autem Adam in Spiritum viuificum.* At enim non potes habere animam viuentem, quin sis Adami particeps. Similiter, non potes sustentari à Spiritu Christi viuifico, nisi sis particeps ipsius Christi. Denique ipsa Christi beneficia percipi non possunt, quin percipiatur ipse Christus, quẽ admodum supra ostendimus.

1. Cor. 15.

Quartus error, quòd illi non satis aduertunt ad naturam eius rei de qua disputatur. Agimus enim de sanctissimo mysterio, & quod non iam esset mysterium, si naturæ finibus circumscriberetur. Hæc est autem natura ac ratio huiusce mysterij, ut arctissimè cohæreamus cū Corpore & Sanguine

Christi, adeoque cum ipso Christo qui pro nobis in cruce mortuus est: cohaereamus, inquam per fidem, efficacia & virtute Spiritus Sancti, quæ quidem omnia sunt supra naturã, ac propterea non sunt ex naturæ legibus metienda. Etenim quæro, in futura vita post mortuorum Resurrectionem, ecquanã re beatorum tum animi, tum etiam corpora sustentabũtur in vita æterna? Spirituali profecto: quãdo quidem & ipsa corpora erũt spiritualia, vt antè audiuius ex Paulo. Quemadmodum igitur futurum est, vt gloriosa corpora sustententur ex re spirituali, idque modo nobis planè incomprehensibili: cur non agnoscunt, modo itidem incomprehensibili, ex ipso Christo (cuius etiam Corpus gloriosum est & maximo honore coronatũ) animos nostros nutriri & sustentari in vitam æternam?

Retorqueamus igitur argumentum Aduersariorum hoc modo: Si corpus nutritur ex re corporali: ergo animus nutritur ex re spirituali, inquam. Nos autem

autē hoc ipso argumēto freti sic ratio-
cinamur. Si corpus nutritur ex re ipsa,
non autem simpliciter ex sola rei qua-
litate & eiusmodi accidentibus: Ergo
animus nutritur, non ex solis Christi
beneficiis sed ex ipso Christo.

OBIECTIO V.

SI Christus in nobis habitat per Spi-
ritum, sic & per fidem, vt docet Pau-
lus: ergo Corpus Christi in nobis non
habitat. Consequentia patet ex oppo-
sitione rerum spiritualium & corpo-
ralium.

Rom. 8.
Eph. 3.

RESPONSIO.

QVamuis hoc loquendi genus to-
tidē verbis non extet in Scriptu-
ra, Corpus Christi habitare in cordi-
bus: tamen, si quidem rectē intelliga-
tur, verum est. Quare si Connexū istud
agat de habitatione corporea quæ sic
modo corporali, nos crassam illā ha-
bitationem repudiamus. Tunc enim

requiritur, situs, locus & cætera eiusmodi, quæ sunt in rebus aspectabilibus, non autem in animis: & esset permixtio & confusio, potius quàm habitatio, sed si negat spiritualem habitationem, hoc est, veram illam coniunctionem quam habemus cū toto Christo (de qua iam dudum disputamus) repudiandum est. Fallit enim & *πᾶσι τῶ ὁμωνυμίας*, & *πᾶσιν ἀνοιαν τῆ ἐλέγχου*. Iam enim superiori disputatione confecimus, nos per fidem, efficacia Spiritus Sancti, arctissimè coniungi cum toto Christo. Quid igitur obstat quominus idē dicamus de habitatione totius Christi in cordibus nostris? Etenim verbum *Habitandi* in eum finem vsurpatur, vt magis exprimat sanctissimā illam coniunctionem. Quò etiam spectant hæc Christi verba. *Qui manducat meam carnem, in me manet, & ego in eo*. Absit autem vt fides, operante Spiritu Sancto, nos coniungat cum vna tantum parte Christi, ac non potius cum toto Christo. Fides enim amplectitur Christum Redemptorē, Mediatorem

diatorem, Pontificem: Christum, inquam, pro peccatis nostris mortuum: & pro iustitia nostra à mortuis excitatum: quæ sine Humana Christi natura, & sine Carne & Sanguine ipsius, ne intelligi quidem possunt.

Itaque satis erit, adductis incōmodis, superius Connexum refellere. Si verba Pauli de Christo habitante in cordibus nostris sunt intelligenda de solis Christi meritis & beneficiis, ac nō imprimis de ipso Christo: Ergo hic erit sensus verborum Pauli: *Christus in nobis est*: Itemque, *habitat in cordibus nostris*, inquit Paulus, hoc est, (ex istorum interpretatione) Sacrificium Christi, eius merita & beneficia habitant in nobis. Atqui merita Christi sunt Mors eius, & ea quæ præstitit pro nobis, & quæcūq; ad eius Sacerdotiū pertinent. Itaq; si quis dicat, Sacerdotium Christi & eius Passionem habitare in nobis, ille loquendi genus vsurpabit incognitum Scripturæ. Est enim spectanda similitudo habitationis, quæ postulat, ut sit aliquis habitator. Itaque Scriptura

Rom. 8.
Ephes. 3.

in hac similitudine, non proponit nobis sola Christi beneficia ac Merita, sed ipsum Christum, qui nos suis meritis ac beneficiis exornat, eò quòd habitat in nobis. *Si quis diligit me, inquit Christus, Sermonem meum seruet, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum manebimus.* Ut igitur ex hac similitudine, nò dicimus alicuius solas qualitates domum inhabitare: sed eum inhabitare dicimus, cuius sunt illæ qualitates: habitare, in quã, cū suis illis qualitatibus: ita propriè dicendum est Christus habitare in cordibus nostris vnà cum suis meritis quibus suum hoc habitaculum illustrat.

Item: si Adversariorum sententia recipitur. Ergo (quod absit) erit *ἀδολεσμία* in his Pauli verbis. *Si Christus in vobis est, corpus quidem mortuum est propter peccatum. Spiritus autē vita est propter iustitiam.* Hic, si nomine Christi eius beneficia tantum intelligis, ac non ipsum Christum, erit iste sensus: si mortificatio & viuificatio (quæ sunt Christi beneficia) habitant in vobis, certè mortificatio & viuificatio

tio in vobis habitabunt: quæ erit mani-
 festa ταυτολογία. At lōgè significantio-
 ra sunt Pauli verba, quibus argumēta-
 tur à causā continente ad effectum ip-
 sius necessariū. Propterea nobis Chri-
 stū proponit ceu causam nostræ mor-
 tificationis & viuificationis. Quòd si
 effectū aliud est à sua causa continente
 (licet tempore sint simul) sequitur ἐξ
 ἀνάγκης, Mortificationem & Viuifica-
 tionem piorum, non esse Christum ip-
 sum in nobis habitantem, sed ab ipso
 Christo effici, quatenus in illis habitat:
 hoc est, efficacitate sui Spiritus, per fi-
 dem, cum illis arctissimè coniungitur.

Sic igitur Aduersariorum Cōnexum
 in illos ipsos retorqueamus. Si Chri-
 stus habitat in cordibus nostris per Spi-
 ritum S. & per fidem, hoc est, si cum to-
 to Christo arctissimè cōiungimur: Er-
 go cum ipso etiam Christi Corpore spi-
 ritualiter, per fidem, efficacitate S. Spi-
 ritus, corda nostra arctissimè cōiuncta
 sunt. Neque hīc admittenda est oppo-
 sitio rerum corporalium & spiritaliū:
 quia nos de habitatione & coniūctio-
 g. iij.

ne spirituali loquimur, quum dicimus illam ipsam habitationem & coniunctionem fieri per fidem, efficaciam Spiritus Sancti.

OBIECTIO VI.

Scriptura in mysterio Cœnæ Domini non utitur vocabulo Præsentia. Ergo Corpus Christi non est præsens in Cœna Domini.

RESPONSIO.

FAllit Consequens *Ἐὰν τὸ ἐπὶ ὄψεσιν.*
Sufficit enim quod res à nobis intellecta vocabulo Præsentia, in Scriptura clarissime continetur. Quocirca dicebat Tertullianus, diuinam rationem esse in medulla. Et Hieronymus: Ecclesia, inquit, in Scripturis sensum ac mentem, magis quam verba perquirat. Iam verò ex superioribus spero cõfectum esse, totum Christum in S. Cœna nobiscum arctissime coniungi. Porro coniunctio præsentiam includit: & quemadmodum coniunctio est spiritualis, ita spiritua-
lis

De Resur.
carn.
In Zachar.
c. 4.

lis quoq; est præsentia. Itémq; quem-
 admodum Corporis Christi corpora-
 lis præsentia in terris non requiritur ad
 spiritualem coniunctionem: ita nec ad
 spiritualem præsentiam. Certè hæc
 verba Christi, *Qui manducat meam car-*
nem & bibit meum Sanguinem in me ma-
net & ego in eo, necessariò ipsius Christi
 nobiscum præsentiam inferunt. Nam
 hæc duo enuntiata: Christus manet in
 nobis, & Christus abest à nobis, inter
 se opponuntur. Præterea hæc Chri-
 sti verba: *Accipite & comedite, hoc est*
Corpus meum: non possunt intelligi, ni-
 si constituatur quidam modus præsen-
 tiæ Corporis. Nam si solus panis da-
 tur in Cœna Domini, non est igitur Sa-
 cramentum: quippe quum in Sacra-
 mento duo sint, videlicet signum &
 res significata: & signi traditio signifi-
 cet traditionem rei: ita postulante Sa-
 cramentali *ἀναλογία*. Quia verò in hac
 quæstione præsentiam ex coniunctio-
 ne metimur, ea proculdubio est ratio
 præsentia, quæ est ratio Coniunctio-
 nis. Si quis igitur ita ex nobis quærat:

Quomodo Corpus Christi nobiscum
 arctissimè coniungatur? Hoc respon-
 sum auferet. Coniungitur spiritualiter:
 quia id fit per fidem & efficacia Spiri-
 tus sancti. Ex quo emergit, præsentiam
 Corporis Christi in Cœna Domini ef-
 se spiritualem: quia fit per fidem, effica-
 cia Spiritus sancti. Quemadmodum i-
 gitur rei corporalis potest esse spiritua-
 lis coniunctio: (vt à nobis suprâ decla-
 ratum est) ita rei Corporalis Spiritua-
 lis præsentia esse potest, Plura verò nō
 sunt addenda, ne superioribus repetē-
 dis actum agere videamur. Quare re-
 torqueamus Argumētum hoc modo:
 Si displicet illis vocabulum Præsentie,
 in hoc mysterio (cuius tamen sensus
 luculentè extat in ipsis Christi verbis)
 quantò magis damnādi sunt qui voca-
 bula à Christo vsurpata in alienū sen-
 sum detorquēt, & pro Christi Corpore
 sola eius beneficia proponunt? quum
 tamen Christus non dixerit, qui man-
 ducat mea beneficia, sed potius, *qui*
manducat meam Carnem habet vitam eter-
nam.

Ioan. 6.

OBIECTIO. VII.

SI Corpus Christi verè adest in Cœna Domini & verè accipitur: Ergo Christi Corpus corporaliter adest In, Cum, Sub pane, vel Sub specie panis, & à nobis corporaliter & oraliter accipitur. Quid igitur reliquum est, quin vel ad Transsubstantiationis aut Consubstantiationis dogma trãseamus, vel iis subscribamus, qui nostram substantiã cum Christi substantia commiscent & cõfundunt? quorum omniũ opinionem qui repudiant, non debèt iis vti vocabulis, quibus populus in errorem inducatur.

RESPONSIO.

NEgo Cõsequēs. Error *παρὰ τὸ ἐπὶ νόμον*. Nec enim ita rectè aduersus nos connectitur. Si Corpus Christi nobis verè adest præsens: Ergo corporaliter nobis adest præsens in terris. Itẽmque: si verè à nobis accipitur, ergo corporaliter & oraliter à nobis accipitur,

tur. Est enim aliud præsentia & perceptionis modus. In cælo quidẽ est Corporaliter, respectu existentiæ ipsius Corporis, sed nihilominus est præsens animis nostris per fidem præsentia spiritali.

Secundus error *παρὰ τὴν ἰσχυρίαν*. Nam isti omittunt quod nos simul addimus: nempe hanc præsentia & hanc manducationem & perceptionem esse spirituales: quippe quum fiat per fidem, operante Spiritu Sancto. Quintam detracta similitudine, exponimus quid significet vera māducatio & vera præsentia Christi: nempe arctissimā totius Christi pro nobis crucifixi communionem.

Tertius error: quòd putant nos effectum Cœnæ Domini includere non tantum in terris: sed in illo loco ubi sanctissimum hoc Sacramentum visibiliber celebratur: addo etiam, in ipsis signis quæ ex Instituto Christi nobis porriguntur. Quod longè secus est. Nos enim in terris existētes, vera fide & virtute Spiritus Sancti Iesum Christum

Θεῶν ἁποστόλων verum Deum & verū hominē spiritualiter amplectimur, secundum humanā naturam, Corporaliter in cœlo præsentem. Hanc fuisse Christianæ Ecclesiæ à priscis vsque seculis sententiam, ex eo cōspici potest, quod memoriæ proditum est, Maiores nos Symb. Nicæan. &c. quum Cœnam Domini celebrarent, admoneri solitos, vt Sursum haberent corda, & fide in cœlum euecti, Christi Corpore; & Sanguine vescerentur. Certè nos eò deducūt Apostoli cohortationes.

Si resurrexistis cum Christo, superna quaerite, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens. Col. 3.

Nos vt municipales cœlorum nos gerimus, vnde etiam Seruatorem expectamus Dominum Iesum Christum. Phil. 3.

Nos vnà excitauit & sedere fecit in cœlis, Ephes. 2. &c. Neq; sanè in eum finē instituta est Cœna Domini, vt animos nostros in terrā demergat: sed vt eos potius in cœlū subuehat: quippe quum Sacramēta non sint impedimenta fidei, sed adiumenta. Verè igitur Corpus Christi in cœlo præsens est, Corporaliter: &

verè spiritualiter præfès est animis nostris, siue fidei nostræ, qua à nobis percipitur. Et perperàm ita concludūt. Si Spiritualiter: ergo nō verè: quia nihil tā verè fit, quàm id quod facit Spiritus S. Quamobrè rectè tradunt Philosophi. *Ens & Verū inter se conuerti.* Quibus *Soli I. a. c. 5.* Augustinus assentiēs: *In Epist. ad Gal. c. 1.* Mihi videtur verū id quod est, inquit. & Hieronymus: *Epist. 34.* Quod falsum est, inquit, nō est. Statuamus igitur, Corpus Christi spiritualiter præfens, adeoq; Christum ipsum Fidei nostræ spiritualiter præsentem esse, id operante in nobis, Spiritu S. & ideo verè præsentem esse, quia hæc præsentia spiritualis, est opus Spiritus Sancti. Atque vt huius tantæ rei vmbra aliquam, licet tenuē, in rebus creatis spectemus. Quæro: quū oculi nostri radiis Solis illustrati, solem ipsum in medio caelo lucentem conspiciunt: an corpus solis est præfens oculis nostris, necne? Respondeat Augustinus: Quomodo, inquit, anima, quæ sunt extra suam carnem sentit, quæ nō nisi in carne sua viuunt? Annon ab eius carne longissimè absunt

absunt sydera in cælo: annon in cælo videt solem? An & in cælo viuit, quia in cælo sentit, & sensus esse non potest vbi vita non est? An sentit & vbi non viuit? quia quum in sua tantum carne viuat, sentit etiam in his locis quæ præter eius carnem continent ea quæ tangit aspectu, &c. Anima non nisi in carne sua est, sentit autem etiam præter carnem suam. Ibi quippe sentit, vbi videt: quia & videre, sentire est. Hæc scitè & acutè, hoc est, suo more Augustinus. Ex quibus nos ita sanè ratiocinemur: Si vis naturalis hoc efficit, vt corpus Solis tanto locorum intervallo à nobis distitum, sit tamen nobis præsens visualiter: (ita enim dicamus) cur animi nostri, irradiante Spiritu Sancto, vt oculis, ita Fide illuminata à Spiritu Sancto, non habebunt Christi Corpus sibi spiritualiter præsens, quantumuis licet in cælo corporaliter existat? Si visus noster temporis momento cum Solis corpore coniungitur, cur Fides non cõiunget nos cum ipso Christo, adeoq; cū Humana eius

natura in cœlo collocata? Si locorum interualla visum nō impediunt, nū locorū interualla poterunt obstare quominus fides sãctissimo Iesu Christi Corpore perfruatur? poteritne natura, & ipsius naturæ Dominus nō poterit? poterit oculus, & nō poterit fides? Nū cū fusi Solis radij plus in oculis nostris poterūt quàm spiritualis & diuina, atq; adeò efficacissima lux Spiritus S. in animis nostris possit? Absit vt animorum nostrorum ac fidei nostræ cursum, & quod lōgè grauius est, ipsius S. Spiritus efficaciam tam angustis finibus terminemus. Nā quid de Stephano dicturisunt, qui intētis in cœlū oculis, testatus est se videre cœlos apertos, & Filium hominis stantē ad dexterā Dei? Num, obsecro, fide vacuus ita potuit exclamare? Rectè enim Ambrosius: Qui mentis oculos habet clausos (inquit) Iesum ad dexterā Dei nō videt. Quæ quū ita sint, nihil asserunt Aduersarij, quā obrè non dicamus, Corpus Christi nobis esse spiritualiter per fidē præsens in mysterio Cœnæ Domini. Nec inde via vlla pa-

Act. 7.

De fid. l. 3.

ter ad crassos illos errores, quos auctoritate Scripturæ freti constanter repudiamus. Quū enim & fidē & virtutē S. Spiritus identidē inculcemus, & hanc præsentiam, perceptionē & coniūctionē Corporis Christi spiritualiter fieri affirmemus, ita vt de virtute ipsius Corporis nihil detrahatur: ecquid, obsecro, loci vel Transubstātiationi, vel Consubstātiationi relinquatur? quid porro cōmune esse potest spirituali Coniūctioni, cū illa Substātiarū & Qualitatū confusione, quā nōnulli introducunt? Obstruimus igitur errorū fontes, tantū abest vt à nostra sentētia aliquid manare possit quo populus prauis opinionibus imbuatur. Eos enim semper dānamus & dānamus, qui Iustitiam Christi propter quā iustificamur corā Deo, in nobis inherere putāt, & esse quandā in nobis qualitātē, & alia cōsimilia; quæ partim Pōtificij, partim alij nōnulli sibi opinionis errore cōfinxerūt: de quibus *σωθεω* dabitur alibi copiosius dicendi locus.

Retorqueamus igitur Aduersariorū argumētū hoc modo: Si debemus abiis

loquendi generibus abstinere, quibus populus possit in errorem induci: ne posthac igitur illi dicant, S. Cœnam esse tantùm commemorationem mortis Christi, & signacula tantùm beneficiorum eius: esse signa nuda, & alia eiusmodi complura, quæ proculdubio reuocāt impuros Anabaptistarum errores, & sacrorum Mysteriorum tum dignitatem, tum vtilitatē & fructum, nobis imprimis necessarium, extenuant, ac propè è medio tollunt. Quod absit.

OBIECTIO. VIII.

SI ad. S. Cœnam sine fide accedere non debemus, & fide cum Christo coniungimur: Ergo non satis rectè dicitur, eò spectare Cœnam Domini, vt cū Christo cōmunionem habeamus, quippe quum iam simus cum eo coniuncti.

RESPONSIO.

INEPTISSIMUM est Consequens. Etenim ea est natura communionis no-

stræ cum Christo, vt quandiu quidem in terris degimus, & vt Scholastici loquuntur, sumus in via, & nondû in patria, sit nobis in Sacra illa communione perpetuò crescendum. Atq; id verba Christi manifestè declarant. *Qui*

Ioan. 6.

mâducat meam Carnem in me manet & ego in eo: vbi verbû, Manēdi, obseruandû est.

Significat enim eâ cõiunctionem, quæ non incipere tantûm debeat, verûm cõtĩtiã perdurare. Propterea foueri debet rationibus à Christo in eum finem institutis. Atque imprimis Euâgelij prædicatione & celebratione Cœnæ Domini. Quod etiã facilè elucescit ex his

Ephes. 4.

Apostoli verbis. *Veritatem sectantes cum charitate adoleſcamus in eum per omnia qui est caput nempe Christus: ex quo totum Corpus congruenter coagnētatum, ex vi intus agente, pro mensura vniuscuiusque membri, incrementum capit, &c. Ex quo totum corpus per commissuras & compages suppeditatum & compactum augetur Dei augmento.*

Colof. 2.

Et Petrus: *Lac illud sermonis synerũ expetite vt per illud adoleſcat is.*

1. Pet. 2.

Porrò, satis constat, hanc nostri cum

h. j.

114 DE SPIRIT. MANDUCAT.

Christo cōiunctionem fieri per fidem
quam quotidie in nobis augēdam esse
probant sequentes loci.

Rom. 1. *Iustitia per Euangelium retegitur ex fide
in fidem.*

Luc. 17. *Adauge nobis fidem.*

Marc. 9. *Credo Domine succurre incredulitati meae.*

Philip. 1. *Persuasum habeo fore, ut qui cepit in vobis
opus bonum perficiat usq. ad diē Iesu Christi.*

2. Cor. 10. *Sperantes nos augete fide vestra, per vobis
amplificatum iri in assignata nostra mensura.*

2. Thess. *Gratias agere debemus Deo pro vobis quod
vehementer augetur fides vestra.*

Ibid. *Precaur pro vobis ut Deus compleat opus
fidei potenter.*

Ephes. 3. *Det vobis Dominus ut fortiter corrobore-
mini per Spiritum suum in interiore homine.*

*ut inhabitet Christus per fidem in cordibus
vestris, &c. Quin & ipsa manducationis*

*Analogia satis id perspicuū facit. Nō e-
nim cibus iniicitur in os cadaueris: sed*

*potius, homines vita p̄diti cibum su-
munt, quo ipsorum vita sustentetur.*

*Ex quo fit, ut quū semel tātū sacro
Baptismo iniciemur, sepe Cœnā Domi-
ni celebremus: ut intelligamus, vitā il-
lam*

lam spirituaalem, in qua Deus nos rege-
nerant suo Spiritu, esse in nobis iden-
tide eibis illis spiritualibus sustentan-
dam. Quamobrem hic Aduersario-
rum error, est *Job Soyed qnu*. in Theo-
logia longè maximum, quippe quum
tollat fidei ac pietatis incrementum:
neque discrimen adhibeat inter ini-
tium & progressus. Proferamus igit-
tur incommodum superioris Obie-
ctionis.

Si audienda est superior obiectio:
ergo damnandus est Petrus: qui Cor-
nelium & eius familiares baptizauit,
fide & donis Spiritus Sancti perfusus.
Damnandus itidem Philippus, qui Eu-
nuchum ex toto corde credentem ba-
ptizauit: ne sexcenta eiusmodi incom-
moda nobis recensenda sint.

Act. 10.

Act. 8.

OBIECTIO. IX.

Fides est Cõceptio & Imaginatio rei
absentis. Ergo fidei nihil verè præ-
sens esse potest, quod situ loci absēs sit;

h. ij.

116 DE SPIRITU MANDUCAT.

sed erit tantum præsens in imagine: & vi Consequentis, Corpus Christi non est fidei nostræ verè præsens in Cœna, sed tantum est præsens per imaginariam.

RESPONSIO.

ABurdum argumentum, ac planè *dignum* & dignum iis qui Theologiam ne summis quidem labris degustarunt. Nam hîc de fide loquimur, quæ promissiones Evangelicas in Christo, atque quæ Christum ipsum amplectitur. Porro iam supra redarguimus istud genus connectendi. Non est Corporaliter præsens, nõ est igitur verè præsens. Quandoquidem ut corporalis præsentia verè dicitur, ita verè dicitur spiritualis præsentia: quemadmodum iam ostendimus: neque hîc videtur esse repetendum. Fidem autem agnoscimus non esse sine cogitatione & assensu: sed, fidem esse plusquam humanam cogitationem & plusquam humanum assensum affirmamus. Itaque, quæ
ita

ita nobis describunt fidē, vt sit tantum
 mentis conceptio & imaginatio, certē
 errores erroribus cumulant. Quam ob-
 rē satis fuerit absurda inde consequen-
 tia digito demonstrare. Nam crassōs
 eiusmodi errores indicare, refutare est,

1 Si fides est tantum imaginatio; er-
 go fides non differt ab opinione.

2 Fides Christianorum erit tantum
 historica fides, communis cum pleris-
 que reprobis, ac ne ipsi demonibus in-
 cognita, vt docet Iacobus.

Iac. 2.

3 Fides Christianorū non erit ἀλη-
 ποφία, cui cum sola imaginatione ni-
 hil commune esse potest.

4 Fides Christianorum non erit fi-
 ducia & πεποιθισις, à qua imaginatio
 distat longissimo interuallo.

5 Fides Christianorum non erit do-
 num Dei ἁφροσικόν. Nam imaginatio
 & mentis conceptus est homini natu-
 ralis.

6 Fides non obsignabitur à Deo in
 animis nostris per Spiritum Regenera-
 tionis. Nam res externæ ingerunt ima-
 ginationem.

7 Non crederetur corde ad Iustitiã,
sed crederetur *φαντασία* ad opinio-
nem.

8 Ac ne plura quæ sunt innumera-
bilia confectemur: Si pro fide substi-
tuatur imaginatio, certè nulla erit
pij & hypocritæ, nulla electi & repro-
bi, nulla certitudinis & dubitationis,
nulla denique veri & falsi differen-
tia: quæ omnia qui exæquant, illi
rerum diuinarum, humanarumque
luce propemodum extincta, noctem
perpetuam rebus omnibus inducunt.
Huic errori omnium crassissimo op-
ponamus ea quæ Scriptura tradit de
efficacitate & *ἐνεργεία* Spiritus Sancti:
cum qua somnium istud de Imagi-
natione stare non potest. Ergo in hoc
mysterio de quo agimus tres potissi-
mum gradus ex ipsa Scriptura confi-
derari solent. Primum, Spiritus San-
ctus generat in nobis fidem secundum
efficacem eius potentiam, inquit Pau-
lus: *κατὰ τὴν ἐνεργείαν*. Deinde idem
Spiritus nos cum Christo arctissime
coniun-

coniungit, secundum potentiam efficaciter in nobis agentem inquit Paulus: κατὰ τὴν δυνάμιν τὴν ἐνέργειάν. Denique nos reddit beneficiorum Christi participes, ex vi intus agente inquit Paulus κατ' ἐνέργειαν. Videmus igitur hæc omnia referri ad Diuinam efficaciam, ne quis in humana & naturali cogitatione, & , ut isti loquuntur, Imaginatione subsistat. Iam quum illi ex sua illa Imaginaria fide quam sibi cogitatione depinxerunt, ita concludunt: Rem situ loci absentem, non posse verè præsentem esse fidei: hoc etiam subiecto incommodo sic refellamus. Si locorum interualla obstant fidei quominus res locis distant possit spiritualiter præsentem habere: Ergo temporum quoque spatiis fides interclusa, neque res præteritas, neque futuras spiritualiter præsentem habebit. Ἀδύνατον. Sic enim, fides non erit fides: siquidem Apostolo credimus fidem nobis describenti his verbis.

Ephes. 3.

Ephes. 4.

Fides est illud quod facit ut extent quæ

Heb. 11.

ſperantur, & quod demonſtrat quæ non videntur. Fides igitur habet res ſibi ſpiritualiter præſentes.

Gal. 3. *Fides effecit vt inter Galatas Chriſtus eſſet depictus ob eorū oculos crucifixus. Ergo fides res ſpiritualiter præſentes facit.*

Ioan. 8. *Abrahamus vidit diem Chriſti & gauisus eſt.*

Heb. 11. *Patriarchæ promiſſa Euāgelica ſunt eminus conſpicati & amplexi credentes & Moſes intuebatur in premiij largitionem. Ergo promiſſa fuerunt illis per Fidem ſpiritualiter præſentia.*

Phil. 3. *Fideles etiam dum in terris agētes, habent ſuum πολιτεία in cælo. Sunt igitur in cælo per fidem ſpiritualiter præſentes.*

Ephes. 1. *Paulus precatur vt Ephesij illuminatis oculis mentis ſuæ ſcirent magis ac magis quæ ſit ſpes vocationis Dei: & quæ opes gloriæ hereditatis ipſius.*

Ioan. 5.
Heb. 4. *Fideles tranſierunt à morte ad vitam: & in requiem Dei ingreſſi ſunt. Denique futuram Reſurrectionem & vitam æternam certiffima fide contemplamur atque apprehendimus, & noſtram iã eſſe credimus,*

credimus, eaque spe & fide gloriamur, inquit Paulus: & sustentamur in mediis huius vitæ procellis: quod quidē præstat Apostoli verbis quàm nostris explicare. Rom. 5.

Validam consolationem habeamus, nos qui cursum eò corripuimus, ut spem propositam retineamus: quam velut animæ anchoram habemus tutam ac firmam & ingredientem usque in ea quæ sunt intra velum: quò præcursor pro nobis ingressus est Iesus secundum ordinem Melchisedec: Pontifex factus in æternum. Heb. 6.
Hæc Apostolus.

Eos igitur pudeat, qui fidem à Spiritu Dei in animis piorum ingenitam, velis vel locorum, vel temporum spatiis circumscribunt. Cæterùm, quia in hunc errorem delapsi sunt, quòd vim ipsius Fidei penitus ignorarint: quædam addemus, ex quibus vera fidei natura, vis & præstantia meliùs intelligi possit. Fides est donum Dei, & generatur in animis nostris per Spiritum Sanctum illuminantem oculos mentis nostræ, & in nostris cordibus obsignantem promissiones Dei in Iesu Christo, in quo

vno fides ipsa defixa est. Neq; fides est humanum opus: sed opus Dei suâ potestate, virtutemq; ineffabilem exerens.

Ephes. 1. Sic enim Paulus: *Quam sit excellentissimâ magnitudo potentia eius in nobis qui credimus pro efficacia fortis roboris ipsius.* *ἡ δὲ ἐπίστασις τῆς ἀπάρας τῆς ἰσχύος αὐτοῦ,* inquit. Fide recõciliamur Deo, coniungimur cū Deo, purificamur, iustificamur, sanctificamur, vivificamur, glorificamur. Atque omnino, fide Deum videmus, fide tangimus, fide amplectimur: & in vno Iesu Christo *Θεὸν ἄρα καὶ ἄνθρωπον* vero Deo ac vero homine cõquiescimus. Quæ quidẽ omnia lucent claris, expressisq; Scripturæ testimoniis: adeò vt qui hæc de vera Christianorum fide non credat, ille Christianæ fidei planè expers iudicandus sit. Quamobrem merito suo commendantur Maiores nostri, qui præclaris sententiis nos ad præstantiam fidei contemplandam, & ad fructus eius vberimos percipiendos, sunt adhortati. Sic enim Cyprianus. Tantum possumus, quantum credimus, inquit.

Et

Rom. 5.
Act. 15.
&c.

Aduers.
Iud. 1. 3. c. 4.
..

Et Ambrosius, crediderunt homines, De Vocat. Gent. l. i. c.
 inquit, quia Deus in iis operatus est, 8.
 ut crederent. Nos Christum in cœ-
 lo sedentem manu contrectare non
 possumus, sed Christum fide contin-
 gere possumus, inquit Augustinus. In Episto. Ioan. Tr. i.
 Idem. Si vides non est fides, Item In Ioã. Tr. 68. & 49.
 que: Animæ tuæ anima fides est. I- Serm. de Temp. 152.
 dem, tangit Christum qui credit in De Trin. 13. c. i.
 Christum. Item: fidem tenet certif- In Apoc. hom. 3.
 sima scientia, & clamat conscientia. De Temp. Serm. 38. &
 Item: Gressibus fidei in altum ascen- Serm. 63. Epist. 85.
 dimus. Idem: Fides bonorum om-
 nium fundamentum: porta vitæ, ia-
 nuæ regni. Item: fides habet oculos
 suos quibus quodammodo videt ve- De iis qui myst. init. In Psal. 26.
 rum esse quod nondum videt, &c.
 Cui assentiens Ambrosius, magis vi-
 detur, inquit, quod non videtur. Et,
 Hieronymus, sicut oculi corporis il- In Epist. ad Rom. hom. 8.
 luminantur ab alia luce: sic oculi cor-
 dis illuminantur à virtute fidei. Sic In Gen. ho- mil. 28.
 denique Chrysostomus: fides, inquit, Homil. de fide Annæ. In illo Psal. 115. Credi- di.
 est certior quibusvis demonstrationi-
 bus. Item: fidei oculi acutè vident, &
 à nulla re visibili decipi possunt. Item:

fide nihil potentius. Item, fides est scala à terra in cælum & confimilia pleraque. Ex quibus omnibus facile colligitur istius Obiectionis de imaginatione fidei refutatio: adeò vt ad hanc rem minimè opus esse videatur longiori disputatione. Quia verò solent Aduersarij nonnulla ex Patrum scriptis decerpere, quæ suæ sententiæ prætexēt, eos etiã hac in parte audiamus.

CAPAT V.

Solent Veteres, quum de Cœna Domini loquuntur, vsurpare passim hæc vocabula, figura, signũ, ^{antiquitas} memoria, Commemoratio, & quæ eòdem referuntur: quippe qui nitantur his Apostoli verbis: *Mortem Domini annuntiatis, donec veniat.*: & Christus: *In memoriã mei facietis*, inquit. Quinetiam exponunt ipsam mâducationem Corporis Christi de fide: ita vt nihil sit aliud, Manducare Carnẽ Christi, & Bibere eius Sanguinẽ, quàm, credere

1. Cor. 11.

Matth. 29.

dere in Christū. Quare in S. Cœna non est vera communio Corporis Christi, sed in ea nobis tantum eius beneficia proponuntur.

RESPONSIO.

FAllit Cōsequens propter vitia Antecedentis. Error *ωραει τλω ἀνοιαυ τῆ ἐλέχου*. Nam (vt omittamus, fidem nostram humana auctoritate non niti) scripta Veterum in alienum sensum detorquent. Veteres enim Sacra symbola nobis in Cœna Domini proposita solent quidem appellare signa, sed nō ita vt signa nuda sint, quemadmodum isti autumant. Alioqui Cœna Domini non esset Sacramentum quandoquidem satis constat in Theologia, Sacramentum constare duabus rebus, signo, videlicet, & re significata. Quod etiam perspicuum est ex ipsius signi natura, & ex doctrina Relatorum. Itaque rectè censuit Irenæus Eucharistiam Lib. 4. c. 34. duabus rebus constare, terrena & cœlesti. Præterea obseruandum est, Sacra

Rom. 4.

illa symbola, non tantum esse Signa
 verum etiam Sigilla (quemadmodum
 Paulus de Circumcisione loquutus est
 quum eam vocat *σημείον*, & *σφραγί-
 da*) aded ut non sit in ipsis signis
 subsistendum, sed deueniendum po-
 tius ad res eas quæ Sacris symbolis
 & significantur & obsignantur. Iam
 autem ex superiori disputatione spe-
 ro confectum esse, in Sacra Domi-
 ni Cæna nobis proponi spiritualement
 & arctissimam coniunctionem Chri-
 sti nobiscum, ac proinde spiritualement
 & mysticam communionem Carnis
 & Sanguinis ipsius. Cuius rei quum Sa-
 cra symbola sint signa, sigillaque, vti
 diximus: consequitur, profectò, voca-
 bula illa apud Veteres usurpata confir-
 mare nostram sententiam, nedum possint
 eam labefactare. Sic igitur argumentum
 in Aduersarios retorqueamus.

Si Sacra symbola quæ nobis in S.
 Cæna proponuntur sunt figura, signa
 & *ἀντίτυπα* Corporis & Sanguinis Ie-
 su Christi & spiritualis, mysticæ & ar-
 ctissimæ coniunctionis quæ per fidem
 nobis

nobis cum ipso Christo intercedit: (vt Veteres tradiderūt.) Ergo, qui cum fide S. Domini Cœnâ, ex ipsius Instituto celebrant, spiritualiter & arctissime cum Corpore & Sanguine Iesu Christi, adeoque cum ipso Christo cōiunguntur, eiusque spiritualiter per fidem participes fiunt: idque ex ipsorū Veterum sententia.

Idem dicimus de Memoria & Commemoratione, quibus vocabulis vtuntur Veteres, non ad imminuendam, sed ad amplificandam huiusce mysterij dignitatem. Absit enim vt sit nuda quadam & tantum historica cōmemoratio: sed ille simul nobis offertur, cuius Mors & Passio cōmemoratur. Nā Christus nō cōmemoratur mortuus simpliciter, sed mortuus pro nobis, adeoque pro iis omnibus qui vera fide beneficium hoc oblatū percipiunt.

Atque id ex ipsius Christi verbis intelligi potest. *Hoc est, inquit, Corpus meum quod pro vobis datur. Hoc facite in mei recordationem.* Et Paulus, ad cruciatum Corporis alludens:

Luc. 22.

1. Cor. 11.

Corpus quod pro vobis frangitur, inquit. Atqui tunc demum percipimus fructum Mortis ac Passionis Christi, quum ipsum Christum possidemus, & cum eo arctissime coniungimur: quemadmodum superiora nostra argumeta ex clarissimis certissimisque Scripturae locis deprompta, ac proinde omni exceptione maiora, confecerunt. Et certe Paulus docet tunc demum nos esse Mortis Christi participes, quando, cum eo plantati (inquit) coaluimus conformatione Mortis eius. Item: Qui proprio filio non percipit sed pro nobis omnibus tradidit eum, quomodo non etiam cum eo omnia nobis gratificabitur? Ergo Christus pro nobis mortuus est, ut nobis detur cum omnibus suis beneficiis: quod fit, ut in commemoratione Mortis Christi in Cœna Domini, adhibitis Sacris symbolis & sigillis, non solum Christi beneficia (ut isti volunt) sed Christus ipse cum suis beneficiis nobis detur. Itaque, idem Apostolus, posteaquam dixit Christum fuisse pro nobis mortuum & à mortuis excitatum, subiicit: Quis nos separabit à charitate

Rom. 6.

Rom. 8.

Ibid.

charitate Christi? Eoq; spectat quod ipse docet, Ecclesiam in Corpore Christi esse cum ipso Christo sponso, coniugio spirituali, coniunctam. Et alibi, Si vnus pro omnibus mortuus est, cerè omnes mortui sunt. Et pro omnibus mortuus est, vt qui viuunt post hac non sibi viuant, sed ei qui pro ipsis mortuus est & resurrexit, &c Si quis igitur est in Christo noua creatura est. Et alio in loco: Vnà cum Christo crucifixus sum: viuo autem, non amplius ego, sed viuunt in me Christus, & vitam quam nunc viuo in carne, viuo per fidem Filij Dei, qui dilexit me & tradidit semetipsum pro me. Item: Mortui estis, & vita vestra abscondita est cū Christo in Deo, & Petrus: Peccata vestra portauit in corpore suo super lignum, vt peccatis mortui, iustitia viuereamus. Sed nihil videtur expressius his Pauli verbis: Christus mortuus est pro nobis, vt siue vigilemus, siue dormiamus, simul cum eo viuamus. Ecce tibi quorsum fiat Cominemoratio Mortis Christi in S. Cœna, nempe vt intelligamus, tunc demum Mortem Christi nobis proficere, si cum ipso fuerimus altissimo vinculo coniuncti.

Rom. 7.

2. Cor. 5.

Gal. 1.

Gal. 2.

Colof. 3.

1. Petr. 4.

1. Thes. 5.

Iam quod apud Veteres aliquando scriptū reperias, Māducare Christum, esse, Credere in Christum. Nō parādos dētes, nec ventrē: nā, si credimus, manducauimus. Itē: Iudæos, credēdo, bibisse Sanguinē quem s̄uiendo fuderant, & quæ sunt eiusmodi: illa quidē verissimē dicūtur. Ex his enim datur intelligi, māducationē Corporis Christi esse Spiritualem, & fieri fide, ne quis fortē hoc errore ducatur, vt existimet, in hoc mysterio agi de crassa & corporali māducatione, qui fuit error Capernāitarū. Modū igitur huiusce māducationis Veteres nobis proponūt, neq; propterea tollūt eius definitionem & formā. Est igitur error nō ferēdus, quū putant, posito rei modo, instrumēto, & ratione, tolli propterea formā. Quod lōgè secūs est. Sic enim potius fuit ad ipsius formæ cognitionē perueniēdum. Itaq; ego Theologicè quidem dixero: Crede, & remissa sunt tibi peccata, nec propterea sequetur, Remissionē peccatorū nihil esse præter fidē. Enimvero quū isti toties inculcāt verbū istud Augustini:

gustini: Crede, & manducaſti. Obſectate, quid debui credere vt manducauerim? Annō, credere Chriſtum pro me paſſum & à mortuis excitatū fuiſſe, vt verè cū ipſo ſpiritualiter cōiunctus beneficiorū ipſius ſim particeps? Nihil igitur iſti afferunt ex Veteribus quod noſtrā lædat ſententiā, quū potius eam egregiè cōfirment. Quod vt magis fiat manifeſtum, iam audiamus ipſos Veteres ſuis verbis ſuā explicantes, & noſtram confirmantes ſententiam.

CAPVT VI.

D Anem noſtrum, id eſt, Chriſtū dari nobis quotidie petimus, vt qui in Chriſto manemus & viuimus, à ſanctificatione eius & Corpore non recedamus.

Cypr. de orat. Dom. nica.

Manifeſtum eſt eos viuere qui Corpus Chriſti attingunt, & Euchariftiam iure communicationis accipiunt.

Ibidem.

Dixerat ſanè huius traditionis Miniſter quòd niſi māducaremus eius Carnem & biberemus eius Sanguinem nō haberemus vitam in nobis: ſpirituali

Idē de Cœna Dom.

nos instruens documento & aperiens
 ad rem adeo abditam intellectum,
 ut sciremus quod māsio nostra in ipso,
 fit manducatio, & potus quasi quædā
 incorporatio, subiectis obsequiis, vo-
 luntatibus iunctis, affectibus vnitis. E-
 sus igitur Carnis huius, quædam auidi-
 tas est & quoddam desiderium manē-
 di in ipso, per quod sic imprimimus &
 eliquamus in nobis dulcedinē chari-
 tatis, ut hæreat palato nostro & visce-
 ribus sapor dilectionis infusus, pene-
 trans & imbuens omnes animæ cor-
 porisque recessus. Potus & esus ad eā-
 dem pertinent rationem, quibus sicut
 corporea nutritur substantia & viuūt,
 & incolumis perseverat: ita vita spiri-
 tus hoc proprio alimento nutritur: &
 quod est ei ca. carni, hoc animæ est fi-
 des: quod cibus corpori, hoc verbum
 Spiritui: excellentiori virtute peragens
 æternaliter, quod agunt alimēta car-
 nalia temporaliter & finaliter, &c.

Ibidem.

Nos ipsū Corpus Christi effecti, Sa-
 cramento & re Sacramenti Capiti no-
 stro cōnectimur & vnimur: singuli al-
 ter alterius membra eundem cibum

manducantes & eundem potū bibentes, qui de petra spirituali profluit & emanat, qui cibus & potus est Dominus noster Iesus Christus.

Fiant Corpus Christi si volunt vivere de Spiritu Christi, de quo non vivit nisi Corpus Christi, &c. Qui vult vivere habet vbi vivat, habet vnde vivat: Accedat, credat, incorporetur vt vivificetur, &c. Vivat Deo de Deo, &c.

Hoc est manducare illam escam & illum bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere, ac per hoc qui nō manet in Christo, & in quo non manet Christus, proculdubio nec māducat spiritualiter Carnē eius, nec bibit eius Sāguinē, licet carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacramētum Corporis & Sanguinis Christi.

Dominus nobis commendavit in māducatione Carnis suæ vt in illo maneamus & ipse in nobis. Manemus autem in illo quum sumus membra eius: manet autem ipse in nobis quū sumus templum eius: vt autem simus mēbra eius, vnitas nos compaginat, vt com-

Augu. Sent.
excerp. 338.

In Ioan.
Tract. 26.

Idē in Ioā.
Tract. 27.

Ibidem.

paginet vnitas, quæ facit nisi charitas
quæ diffusa est in cordibus nostris per
Spiritus Sanctum qui datus est nobis?
Spiritus non vegetat membra nisi quæ
sunt in corpore.

Idē de ver-
bo D. Ser.
28.

Non iste panis qui vadit in corpus,
sed ille Panis vitæ æternæ qui animæ
nostræ substantiam fulcit.

De ver. Ap.
Ser. 2.

Tunc vita vnicuique erit Corpus &
Sanguis Christi, si quod in Sacramēto
visibiliter sumitur, in ipsa veritate spi-
ritualiter māduccetur, spiritualiter bi-
batur.

Aug. de Ci-
uit. Dei. l.
21. c. 25.

Dicens: Qui manducat Carnē meā
& in me manet, &c. ostendit quid sit
non Sacramēto tenus, sed re vera Cor-
pus Christi manducare, & eius Sangu-
nem bibere, hoc est enim in Christo
manere, vt in illo maneat & Chri-
stus: tanquā diceret, Qui nō in me ma-
net, & in quo ego non maneo, non se-
dicat aut existimet māducare Corpus
meum, aut bibere meum Sanguinem.

Idem in
ps. 98.

Sacramētū aliquod cōmēdauit vobis,
spiritualiter intellectū viuificabit vos.

Aug. Ser.

Sacramētum illud ideo hominibus
datur

datur, vt corpus in terris capiti coadunetur. Sicut enim multa grana vnū panē cōficiunt, & ex multis racemis vnū vinum extrahitur, sic ex multis hominibus Christi Corpus conficitur.

28. ad fratres in Erem.

Ascēdit in cœlū Corpus Christi, & c. Respondet aliquis, quomodo tenebo absentē? quomodo in cœlum manum mitta m vt ibi sedētem teneam? fidem mitte, & tenuisti: parentes tui tenebunt carne, tu teneto corde.

Idem in Ioā. Tr. 50.

Spiritus est qui viuificat caro nihil prodest ad viuificandū, scilicet: sermō nē cōstituens viuificatorē: eundē etiam Carnē suā dixit, quia sermo factus erat caro: proinde in causam vitæ appetendus, & deuorandus auditu, & ruminandus intellectu, & fide digerendus.

Tertul. de Resur. carnis.

Caro Christi hodie nobis sed spiritaliter vtique non corporaliter exhibetur. Christus manducat nos, & manducatur à nobis, quò illi astringamur & vniamur. Nam si manduco & non manducor, videbitur ille esse in me, sed ego nondum in illo, & c. Anima non antè existimet ipsi se perfectè

Bernardus in festo Martyrū. Idem, sup. Cāt. Ser. 41.

vnitam, nisi quum & illum in se, & se in illo manentem perfererit.

Hieron. ho
mil. de Cor
po. & Sâg.
Christi.

Quum reuerendo altari cœlestibus
cibus satiandus accedis, Sacrû Dei tui
Corpus & Sanguinem mente contin-
ge, cordis manu suscipe, & maximè
haustu interiori assume.

Ambros.
de iis qui
myst. init.
c. 3.

Ista esca quam accipis est Panis vi-
uus qui descendit de cœlo, vitæ æter-
næ substantiam subministrat, & quicun-
que hunc manducauerit, non morie-
tur in æternum: & est Corpus Christi.

Cyrillus de
Trinit. l. 6.
Idè in Ioã.
lib. 4.

Postquam Christus ascendit ad Pa-
trem, in nobis est per Spiritum. Itè: ego
ressuscitabo eum, & c. Ego, inquit, hoc
est corpus meum quod comederut.

Amb. vbi
sup. c. 9.

Caro Christi est Corpus vitæ, & c. In
illo Sacramèto Christus est quia Cor-
pus est Christi, non ergo corporalis e-
sca sed spiritualis est, & c. Cor nostrum
esca ista confirmat, & potus iste lætifi-
cat cor hominis.

Idè de Sa-
cra. l. 5. c. 2.

Quotiescunque bibis, remissionem
accipis

accipis peccatorū, & inebriaris Spiritu. Qui autem Spiritu inebriatur, radica-
 catus in Christo est.

In similitudine quidem accipis Sa-
 cramentum, sed veræ naturæ gratiam
 virtutemque consequeris. Ego sum,
 inquit, Panis viuus qui de cælo de-
 scendi.

Dominus noster Iesus Christus con-
 fors est & Diuinitatis & Corporis, &
 tu qui accipis eius Carnem, Diuinæ e-
 ius substantiæ in illo participaris ele-
 mento.

Cogita quali sis insignitus honore,
 quali mensa fruaris, Quod Angeli vi-
 dentes horrescunt, neque liberè audēt
 intueri propter emicantem inde splen-
 dorem, hoc nos pascimur, huic nos v-
 nimur & facti sumus vnū Christi Cor-
 pus & vna Caro, &c. Ipse nos proprio
 Sanguine pascit, & per omnia nos sibi
 coagmentat, &c. Vnicuique fidelium
 semetipsum per mysterium cōmiscet,
 & quos genuit per semetipsum enu-
 trit, &c. Vt infantes labia vberibus infi-
 gūt, ita nos ex vberibus spiritualis po-

Hom.

Ibid. lib. 6.

Hom.

Ibid.

Ibid.

Chryso. ad
 pop. Ant.
 hom. 60.

Hom. 61.

culi trahimus Spiritus Sancti gratiam.
 Christus semetipsum nobis immi-
 scuit, & Corpus suū in nos contēpera-
 uit, vt vnum quid efficiamur tanquam
 Corpus capiti coaptatū. Ardēter enim
 amantiū hoc est. Iob 31. quis dederit no-
 bis de carnibus eius impleri?

Homil. 60.

Intellectualibus oculis ipsum intuea-
 mur, &c. Nihil sensibile nobis Chri-
 stus tradidit, &c. Res quidem sensibi-
 les, omnes autem intelligibiles. In Ba-
 ptismate Res sensibilis, aqua: Res in-
 telligibilis, Regeneratio, &c. quoniam

Ibidem.

anima Corpori inserta est, in sensibi-
 libus intelligibilia præbet. Non fide
 tantum, sed etiam re ipsa nos suum ef-
 ficat Corpus.

Idem hom.
de Spiritu
Sancto.

Spiritus Sanctus corda nostra Chri-
 sto cōglutinat. Copula est Vnionis no-
 stræ in Christo, &c. Cor trāsferat à ter-
 renis ad cœlestia, facit animam ad
 Deum volare.

Ibidem.

Vniūtur Petrus & Paulus, quia fide-
 les omnes sunt συζυγοί quāuis sint
 procul diffiti: quia vtriusq; vnio est cū
 Christo. Itaque multò magis vniuntur
 cum

cum Christo: quamuis Christi Corpus sit in cælo & ipsi in terra. Et multa alia eiusmodi apud Veteres occurrunt. Quâquam autem in Veterum scriptis nonnulla fortassis occurrunt quæ duriuscula & *καὶ τὰ ἱερὰ ἱερολογία* dicta videri possint, tamen quid antiquitas senserit de hoc mysterio, colligendum est, nō ex aliquot vocabulis, sed ex eo sensu, eâque sententia in qua Veteres præstantiores constanter & apertè cōsentiunt.

Supereft vt ex ratione nostræ Methodi *καὶ ἑσῶτον ἰεῦδος* Aduersariorū & fontes errorum in quibus versantur, indicemus: quos hac nostra Disputatione obstructos esse confidimus. Atq; vt paucis rem totam comprehendamus, quemadmodū suprâ docuimus nostram *ἀπὸ δ' εἰζῆ* esse consentaneâ iis quæ Scriptura tradit de Christo, de Ecclesia, de Spiritu Sancto, de Fide, de Sacramento Cænæ Domini. Ita possumus affirmare, Aduersariorū errores hinc manare, quòd in iis ipsis quinque, iisdemq; præcipuis doctrinæ Christianæ

capitibus, à Scriptura dissentiant.

1 Etenim nullā nobis cū ipso Christi Corpore intercedere posse cōiunctionē existimant nisi Corporalē, neque agnoscunt, hanc cum Christi Carne & Sanguine, adeoque cum ipso Christo communionem esse *καρποσύνωσις* & supernaturalem. Deinde de Christi Corpore ita loquuntur vt si in hoc mysterio seorsum intelligendum esset, non solum à Diuina natura, sed etiam ab anima humana, qua Christus verus homo præditus est.

2 Non satis norunt quid sit Ecclesia: nempe Corpus Christi: ac proinde cum ipso Christo, *Θεὸς ἁπλοῦς* vero Deo & vero homine mysticè & arctissimè coniuncta.

3 Spiritus Sancti efficaciam in hoc mysterio non intelligunt, sed subsistūt intra cancellos humanæ & naturalis facultatis: nec intelligunt quid sit mystica & spiritualis coniunctio.

4 Fidei vim & naturam planè euerunt: quando quidem eam cum Imaginatione & mentis conceptu atq; comprehensione

prehensione confundunt, eamque locorum spatium intercludunt. Nos enim in hoc mysterio nomine fidei non intelligimus Fidem tantum historicam, sed eam quæ amplectitur promissiones Evangelicas in Christo easque sibi applicat ad salutem: ipsumque Christum cum suis beneficiis verè apprehendit.

¶ Sacramenti neque naturam neque usum tenent, quippe quum signa propemodum inutilia cõstituant: quum tamen Augustinus verè dixerit: Signa sacra inutiliter interpretari, esse male vagantis erroris. Porro, res significatas non eas retinent quas Christus proposuit: sed pro ipso Corpore & Sanguine, cuius panis & vinum signa sunt, beneficia Mortis Christi substituunt. Quos quidem errores & plerosque alios cõsimiles certissimis Scripturæ testimoniis refutatos, & incommodis longè grauissimis à nobis profligatos esse confidimus.

Quæ quum ita sint, & ea quæ diximus clarissimè luceant in Scriptura, eaque sint cum fidei Christianæ capitibus

De Doctr.
Christi. 13.
c. 9.

ἀνάλογα & Consentanea: quæ verò ab Aduersariis afferuntur, à Scriptura & ab ipsis Orthodoxæ fidei capitibus dissentiant, & secum multos eisdemque grauissimos errores inuehant: maneat nostra, hoc est, Orthodoxa ac verè Christiana sententia ipsius veritatis firmissimo fundamento subnixa; nè pe-

Omnes verè Christianos Cœnæ Domini ex ipsius Instituto communicantes, manducare Corpus & bibere Sanguinem Iesu Christi, spiritualiter, efficacitate Sancti Spiritus, per fidem ex Sacris symbolis verbum Dei ob signatibus, magis magisque confirmatam, & esse illius Corporis & Sanguinis adeoque ipsius Christi *Θεωθρωπος* verè participes, ac proinde eorū omnium bonorum quæ Christus sua Morte & Obedientiâ nobis comparauit ad vitam æternam, animique & Corporis cumulatiSSimã felicitatē assequēdam.

Faxit Æternus ille Pater vt Spiritu Sancto in animis nostris operante, & eius radiis accēsa in nobis fide, discuf-

lis errorum omnium tenebris, purissimam huiusce Sanctissimi Mysterij lucem intueri, & arctissimam cum Domino nostro Iesu Christo, vero Deo & vero Homine, vero illo Pane viuifico communionem: ac proinde, vitam felicissimam & æternam habeamus.

Amen.

LAVS DEO.

A 230783

Errata sic erunt corrigenda.

Pag. 82. lin. 20. pro sit, lege fit.

P. 83. o. pro siqui, siquis.

P. 87. l. 10. Ex.

P. 97. l. 9. pro sic, lege Sanctum

P. 98. l. 10. *καὶ τὸ*.

P. 111. l. 18. semper.

P. 124. l. 10. prætexitant.

LAVS DEO

ocr 1280 302126